

2018

Rammeplan for kulturskolen

Meland Kulturskule

Innhold

1 Samfunnsoppdraget for kulturskulen	3
1.1 Oppdraget for kulturskulen.....	3
1.1.1 Opplæringslova	3
1.1.2 Noreg sine plikter etter UNESCO-konvensjonane om barns rettar og om vern av immateriell kulturarv	3
1.2 Verdigrunnlaget for kulturskulen	4
1.3 Formålet for Meland kulturskule	4
1.4 Målet for kulturskulen	5
1.5 Kulturskulen og rolla som lokalt ressurscenter.....	5
1.5.1 Kulturskulen og grunnopplæringa.....	5
1.5.2 Kulturskulen og kulturlivet	6
1.6 Faga i kulturskulen	6
1.7 Organisering av opplæringa.....	7
1.7.1 Breiddeprogrammet.....	7
1.7.2 Kjerneprogrammet	8
1.7.3 Fordjupingsprogrammet	8
2 Prinsipp og retningslinjer for verksemda i kulturskulen	10
2.1 Innleiing.....	10
2.2 Kommunen sitt ansvar som skuleeigar	10
2.3 Skuleleiaren sitt ansvar	10
2.4 Samarbeid om elevane si læring.....	11
2.4.1 Samarbeid med føresette	11
2.4.2 Samarbeid om ei heilskapleg kunst- og kulturopplæring.....	12
2.4.3 Vurdering for læring.....	12
2.5 Lærarrolla og profesjonen	12
2.6 Kompetansekrav for tilsetjing i kulturskulen	13
2.7 Kvalitet i kulturskulen	13
2.8 Lokalt utviklingsarbeid, læreplanarbeid og forskning.....	14
3 Fagplanane	15
3.1 Innleiing til fagplanane	15
3.1.1 Læraren i kulturskulen	15
3.1.2 Eleven i kulturskulen.....	16
3.1.3 Kunnskap i kulturskulen.....	17
3.2 Breiddeprogrammet	19
3.3 Kjerneprogrammet - fagplanane	19
3.3.1 Fagplan dans.....	19

3.3.2	Fagplan musikk	25
3.3.3	Fagplan visuell kunst.....	31
3.3.4	Fagplan teater	36

1 Samfunnsoppdraget for kulturskulen

1.1 Oppdraget for kulturskulen

1.1.1 Opplæringslova

Samfunnsoppdraget for kulturskulen er forankra i Opplæringslova, paragraf § 13-6:

«Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskuletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skuleverket og kulturlivet elles.» (1997)

Samarbeidet med skuleverket knyter oppdraget for kulturskulen saman med målsettinga for grunnskulen:

«... målet for opplæringa er å utvide evnene hjå barn, unge og vaksne til erkjenning og oppleving, til innleving, utfolding og deltaking.» (Læreplanverket K06)

1.1.2 Noreg sine plikter etter UNESCO-konvensjonane om barns rettar og om vern av immateriell kulturarv

Formålet og målsettingane for kulturskulen kan bidra til å ta vare på plikter Noreg har gjennom internasjonale konvensjonar. Noreg ratifiserte FNs barnekonvensjon den 8. januar 1991, og i 2003 vart barnekonvensjonen med tilleggsprotokollar tatt direkte inn i norsk lov gjennom lovene om menneskerettar § 2-4. Retten born har til kunst og kultur, er nedfelt i barnekonvensjonen i artiklane 30 og 31:

Artikkel 30:

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

Artikkel 31:

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.

2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Noreg samtykka den 17.10. 2003 til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

Immateriell kulturarv kan uttrykkast på mange måtar og vert brukt i ulike samanhengar. Kulturskulen kan gje verdfulle bidrag til dette arbeidet. Møte med kulturarv viser elevane kva historisk og kulturell samanheng dei står i.

1.2 Verdigrunlaget for kulturskulen

Meland kulturskule byggjer på eit humanistisk menneskesyn og på samfunnsverdiar som fellesskap, ytringsfridom, menneskeverd og demokrati. Den norske fellesskapen rommar eit veksande mangfald av kulturelle uttrykk. Ved å anerkjenne og synleggjere mangfaldet kan kulturskulen bidra til å føre vidare og fornye kulturarven vår. Å respektere andre kulturar enn sin eigen føreset at ein har kjennskap til sin eigen kultur og er trygg på sin eigen identitet. Kulturaktivitetar skaper arenaer der ein høyrer til og for sosialt fellesskap - og kan inspirere til å ta del i ein fellesskap der det er rom for ulike meiningar, noko som er ein føresetnad for eit fungerande demokrati.

For kulturskulen er det naturleg å leggje omgrepet for ytringskultur til grunn for verksemda (Kulturutgreiinga 2014). Omgrepet ytringskultur blir her avgrensa til kunstnarisk verksemd, kunstfagleg opplæring, publikumsmøte knytt til denne opplæringa og vern og vidareføring av materiell og immateriell kulturarv. Omgrepet omfattar både den profesjonelle og ikkje-profesjonelle utøvinga av desse uttrykksformene og å møte slike kulturelle uttrykk som publikum.

Hovudsaka for kulturskulen er å utvikle og ta vare på kunstnarisk og kulturell kompetanse. Til grunn ligg eit heilskapleg syn på mennesket og ideen om at alle menneske har formsans og uttrykksbehov som kan utviklast gjennom opplæring. Kunst- og kulturuttrykk rører ved grunnvilkår ved tilværet vårt slik som glede, lengt, draumar, melankoli og einsemd, og er grunnleggjande i dannelsingsprosessen.

1.3 Formålet for Meland kulturskule

Meland kulturskule skal gje opplæring av høg fagleg og pedagogisk kvalitet til alle born og unge i Meland kommune som ønskjer det. Formålet med opplæringa er å lære, oppleve, skape og formidle kulturelle og kunstnariske uttrykk. Kulturskulen er ein sentral del av den samanhengande utdanningslina som kan kvalifisere elevar med særleg interesse og motivasjon til opptak i høgare kunstfagleg utdanning..

Meland kulturskule skal vere eit lokalt ressurscenter og ein samarbeidande aktør i grunnopplæringa og kulturlivet i kommunen. Det interkommunale samarbeidet med kulturskulane regionalt sikrar auka mangfald og høg kvalitet i tilboda.

Kulturskulen skal og vera eit lokalt ressurscenter og ein samarbeidande aktør i grunnopplæringa og kulturlivet i kommunen. Regionalt kan interkommunale samarbeidsmodellar sikre auka mangfald og høg kvalitet i tilboda. Nasjonalt er kulturskulen ein del av ein landsomfattande kulturell infrastruktur som bidrar til å løfte fram kunst og kultur som berande element i samfunnsutviklinga.

Det norske samfunnet er samansett av mange ulike folkegrupper og det er stor variasjon av kulturelle uttrykk. Aukande geografisk mobilitet og internasjonalisering medverkar til at

samfunnet er langt meir komplekst enn tidlegare. Meland kulturskule skal spegle mangfaldet gjennom eit breitt samansett tilbod i opplæringa, både når det gjeld undervisning, formidling og skapande verksemd.

1.4 Målet for kulturskulen

Meland kulturskule bidrar til å:

- gje alle elevar mogelegheit til å utvikle kunnskapar og ferdigheiter i kunstfag
- gje alle elevar mogelegheit til å finne og formidle egne kunst- og kulturuttrykk
- styrke elevane sin estetiske, sosiale og kulturelle kompetanse
- styrke elevane si evne til kritisk refleksjon og til å gjere sjølvstendige val
- gi mogelegheit til fordjuping som kan danne grunnlag for vidaregåande og høgare utdanning i kunst- og kulturfag
- saman med grunnskulen gje eit heilskapleg kunst- og kulturfagleg tilbod til alle born og unge
- som lokalt ressurscenter medverke til å styrke kulturell kompetanse og utfalding
- i samarbeid med kulturlivet elles tilby kunst- og kulturfagleg støtte til opplæring og formidling til heile lokalsamfunnet

1.5 Kulturskulen og rolla som lokalt ressurscenter

Meland kulturskule samarbeider med skule- og kultursektoren og medverkar til å styrke kompetanse og kulturell utfalding i lokalsamfunnet. Kulturskuleelevane deltek aktivt i kulturlivet m.a. ved høve som jubileum, årsmøte, basarar osv. Meland kulturskule ønskjer å styrke samarbeidet med det lokale næringslivet og andre lokale aktørar som t.d. Nordhordland Folkehøgskule.

1.5.1 Kulturskulen og grunnopplæringa

Den generelle delen av læreplanen som gjeld for både grunnskule og vidaregåande opplæring, framhever mogelegheiter som ligg i møte med kunst:

«I møtet med skapande kunst kan ein rykkjast ut av oppgådde spor, utfordrast i synsmåtar og få opplevingar som eggjar til kritisk gjennomgang av gjengse oppfatningar og til brott med gamle former» (K06)

Den kunst- og kulturfaglege kompetanse i Meland kulturskule supplerer den obligatoriske opplæringa gjennom samarbeid med grunnskulen. Den kulturelle skulesekken (DKS) går inn i tilbodet i grunnskulen til alle elevar. Gjennom konsertar, framsyningar og utstillingar møter elevane profesjonelle kunstnarar fleire gonger kvart skuleår. Tilbodet grunnskuleelevane får som publikum gjennom å verte invitert til konsertar, utstillingar og framsyningar i regi av kulturskulen, viser dei ein breidde av kulturaktivitetar dei har høve til å ta del i. Dei vert inspirerte av medelevar til å tileigne seg ny kunnskap, nye evner og ny dugleik og å verte kjend med nye kunst- og uttrykksformar.

Kulturskulen samarbeider tett med grunnskulane i kommunen om best mulig organisering av aktivitetane. Desentralisert undervisning gjev elevane høve til å ta del i fleire av kulturskuletilboda i nærmiljøet rett etter skuletid. Opplæring på fleire av musikkinstrumenta

finn stad både på Sagstad, Grasdal, Vestbygd og Rossland skular når ein har høge nok søkartal, i tillegg til Meland Aktiv som er den fysiske heimen til Meland kulturskule og lærarane sin faste arbeidsstad. Skulekorpsa ved Sagstad og Rossland skule har og ein viktig plass som ein del av tilbodet Meland kulturskule gjev til alle born og unge i kommunen.

Undervisninga går føre seg både individuelt og i små og større grupper. Medan grunnskuleopplæringa er aldersdelt og organisert i klassetrinn, har undervisninga i kulturskulen større grad av aldersblanding. Det kan bidra til nettverk mellom elevar frå ulike miljø, klassetrinn og skular, og aldersblandinga styrker læringsmiljøet i kulturskulen.

Kulturskulen utgjer ei viktig førebuing til dei studieførebuande utdanningsprogramma Musikk, dans og drama, dessutan studiespesialisering med formgivingsfag i vidaregåande skule. Kulturskulen siktar mot ei vedvarande styrking av utdanningslina frå begynnarnivå til profesjonell utøvande verksemd, nasjonalt og internasjonalt.

1.5.2 Kulturskulen og kulturlivet

I det lokale kulturlivet møter born, unge og vaksne kvarandre på ulike arenaer for kunst- og kulturaktivitet. Gjennom deltaking i frivillige organisasjonar lærer born og unge korleis demokratiske fellesskap fungerer. I samarbeid med det profesjonelle kulturlivet kan eleven møte viktige rollemodellar som kan få mykje å seie for motivasjon og arbeidsinnsats.

Dei tilsette i kulturskulen er profesjonelle kunstnarar med høg utdanning og lang erfaring som aktørar i kulturlivet. Derfor bidrar Meland kulturskule i å sikre kvalitet og kontinuitet for dei frivillige laga. Kunst- og kulturmiljø i lokalsamfunnet er viktige samarbeidspartnarar for kulturskulen. Kulturskulen og kulturlivet er gjensidig avhengige av at begge partar gjer eit kvalitativt godt arbeid for å rekruttere nye medlemmer.

Oppgåva til kulturskulen er å støtte opp om aktivitetar i det frivillige kulturlivet med den kompetansen som personalet ved kulturskulen representerer. Investering i og felles bruk av utstyr og lokale er andre døme på korleis det frivillige kulturlivet og kulturskulen kan bidra til at ressursar blir nytta på best mogeleg måte. Fleirbrukshallen «Meland Aktiv» er eit naturleg møtepunkt mellom kulturskulen og andre kulturaktørar.

Ein annan viktig aktør er Ung Kultur Møtes (UKM) som gjennom lokale kulturfestivalar legg vekt på å få fram dei unge sine kulturuttrykk. Mønstringane er ein arena for formidling, læring og oppleving. UKM tar og vare på dei ungdomane som deltar på ikkje-institusjonaliserte kunst- og kulturarenaer. Kulturskulen og UKM samarbeider om førebuing til og gjennomføring av den lokale mønstringa.

1.6 Faga i kulturskulen

Faga i Meland kulturskule er først og fremst musikk, dans, teater og visuell kunst. Kulturskulen kan og tilby undervisning i andre fag som høyrer til ytringskulturen.

Fagplanar for desse faga Meland kulturskule har finst i kapittel 3 i rammeplanen. Fagplanane tek vare på måla for kulturskulen på faga sine premisser. Alle elevar i Meland kulturskule får

så langt som råd tilbod om undervisning som er tilpassa deira interesser og føresetnader. Meland kulturskule legg vekt på mangfald i undervisningstilboda sine.

1.7 Organisering av opplæringa

Undervisninga i faga i kulturskulen blir organisert innanfor tre opplæringsprogram med ulik profil og målsetting: Breiddeprogrammet, Kjerneprogrammet og Fordjupingsprogrammet. Programma tar vare på behovet for tilpassa opplæring og er graderte i høve til undervisningsmengd og krav til eigeninnsats.

Gjennom opplæringa skal alle elevar få mogelegheit til å uttrykkje seg overfor eit breitt publikum. Konsertar, framsyningar og utstillingar går inn i opplæringa for alle elevar som ein integrert del av undervisninga. Alle elevar får tilbakemeldingar på eiga utvikling og egne resultat gjennom utviklingssamtalar minst ein gong i året.

For elevar som ønskjer å gå vidare med kunstfagleg utdanning, vil opplæring i Meland kulturskule, i samarbeid med talentprogrammet ved Bergen kulturskule, kunne gje grunnlag for å kunne kvalifisere seg til studieprogram for Musikk, dans og drama, dessutan studiespesialisering med formgivingsfag, til talentprogram ved høgare utdanningsinstitusjonar og til høgare kunstfagleg utdanning.

1.7.1 Breiddeprogrammet

Programmet har ope opptak for elevar i 1. og 2. klasse, nokre gonger og utvida til 3. klasse dersom heimar ønskjer det. Undervisninga medverkar til å utvikle kreative evner, fagleg kompetanse og samarbeidsevne som grunnlag for personleg utfolding. "Kultursirkel" er Meland kulturskule sitt viktigaste breiddetilbod som gjev elevane eit godt grunnlag for å finne kva disiplin som akkurat dei kunne ønskje å lære meir om, og er eit tilbod for nye elevar i kulturskulen. Her legg ein grunnlaget for vidare opplæring i dei ulike disiplinane elevane kan velje i kulturskulen. Elevane jobbar med song, spel, rytme, melodi, blir kjend med ulike instrument, og dei får prøve seg med dans, visuell kunst og teater. Når kurset er ferdig får elevane velje det tilbodet dei ynskjer vidare opplæring i.

Ein treng ikkje vere elev i «kultursirkel» først og kan allereie frå 1. klasse vere elevar på teater og visuell kunst – på dans kan ein vere kulturskuleelev med deltakande forelder allereie frå 3 år. Dei fleste musikkinstrumenta har nedre aldersgrense 2. klasse.

Hovudintensjonen med Breiddeprogrammet er ei utoverretta verksemd basert på samarbeid som femner breitt. Meland kulturskule legg til rette for at elevane får erfaringar med alle faga kulturskulen gir tilbod i. Dette gjennomførast primært gjennom tidsavgrensa hospitering og samarbeid mellom lærarane i kulturskulen.

Breiddeprogrammet vert planlagt og gjennomført ut frå følgjande prinsipp:

- Bruke kunst og kultur som grobottn for livskvalitet, fellesskap, deltaking, danning og meining.
- Styrke oppvekstmiljø og kjensle av å høyre til gjennom kunst og kultur.

- Leggje til rette for inkludering og fellesskap med vekt på mangfald, openheit og fleirfagleg/ tverrfagleg samarbeid.
- Leggje til rette for oppleving, erfaring og aktivisering i ulike konstellasjonar av tid, rom og deltakarar.
- Styrke kulturelt entreprenørskap i lokalmiljøet.

1.7.2 Kjerneprogrammet

Kjerneprogrammet er hovudverksemda til Meland kulturskule. Programmet har ope opptak for elevar som er motiverte for systematisk eigeninnsats. Langsiktigheit er hovudprofilen i kjerneprogrammet. Programmet er for elevar som ønskjer å arbeide med kunstfaget over tid og er basert på progresjon, systematisk trening og eleven si utvikling. Læringsstrategiar, progresjon i øvings-/treningsmengde og eigeninnsatsen til eleven står sentralt i Kjerneprogrammet. Opplæringa vil vanlegvis strekkje seg over fleire år. Kulturskulen tilbyr opplæring på ei rekke musikkinstrument i tillegg til dans, visuell kunst og teater. Innhaldet i undervisninga medverkar til å utvikle kreative evner, handverksmessig og kunstnarisk kompetanse og samarbeidsevne. Undervisninga er tilpassa den einskilde eleven og går føre seg både individuelt, i grupper og i ensemble. Undervisninga på instrument vert i utgangspunktet gjeve i 20 minuttar éin gong i veka individuelt eller i små grupper. Undervisninga på dei andre disiplinane skjer i alder- og nivåtilpassa grupper. Meland kulturskule har ikkje maksimums- eller minimumstal for tal elevar på gruppetilbod, men set opp grupper i samarbeid med lærar. I homogene grupper kan ein ha høgare elevtal enn i meir samansette grupper og det er viktig at elevane får beste mogeleg læringsutbytte. Det kan vere utfordrande både med for små og for store grupper avhengig av faget sin eigenart og det er viktig at desse omsyna vert ivaretatt.

«Kjerneprogrammet Pluss» er et tilbod til spesielt interesserte og ivrige elevar. I musikkfaga kan instrumentallæraren i samråd med eleven, dei føresette og rektor utvide undervisningstida frå 20 til 30 minutt i veka og tilbodet vert revurdert på nytt kvart semester med bakgrunn i eigeninnsats både heime og i undervisningssituasjonen. Meland kultruskule kan og tilby «Kjerneprogrammet Pluss» i andre disiplinlar, t.d. i dans der elevar med særskild motivasjon kan få tilbod om to undervisningsøkter per veke etter dei same kriteria som på musikkinstrument. Elevar i «Kjerneprogrammet Pluss» betalar for den auka undervisningstida etter same satsar som resten av Meland kulturskule. Programmet er basert på langsiktigheit, progresjon og systematisk trening.

1.7.3 Fordjupingsprogrammet

Meland kulturskule samarbeider med Bergen kulturskule om å ivareta og gi tilbod til elevar som har særleg interesse og særskilde føresetnader for å arbeide med faget. Fordjupingsprogrammet, som av Bergen kulturskule vert kalla Talentklassen, har opptaksprøver. Undervisninga legg vekt på å utvikle kreative evner, handverksmessig og kunstnarisk kompetanse, sjølvstende og samarbeidsevne.

Fordjupingsprogrammet er for elevar som har særleg interesse og særskilde føresetnader for å arbeide med faget. Undervisningstilbodet er vesentleg styrkt med omsyn til innhald og

omfang i høve til kjerneprogrammet. Det blir stilt krav til høg og målretta eigeninnsats. Programmet skal kunne kvalifisere for vidaregåande opplæring og høgare utdanning.

2 Prinsipp og retningslinjer for verksemda i kulturskulen

2.1 Innleiing

Opplæringslova § 13-6 pålegg alle kommunane i Noreg å ha eit musikk- og kulturskuletilbod anten aleine eller i samarbeid med andre kommunar. Prinsippet om likeverd i skule- og utdanningstilbod er ei overordna kultur- og utdanningspolitisk målsetting i Noreg, og rammeplanen til Norsk kulturskoleråd skal bidra til å sikre felles nasjonale normer for mål, innhald og kvalitet i kulturskulane.

2.2 Kommunen sitt ansvar som skuleeigar

Kommunen som skuleeigar har ansvaret for at tilboda i kulturskulen følgjer nasjonale føringar og for at kulturskulen har kvalifiserte lærarar. Meland kulturskule tek mot praksisstudentar frå høgare utdanningsinstitusjonar der tilhøva ligg til rette for det.

Meland kommune har inngått avtalar med stiftinga Meland Aktiv og bruker fleire undervisningsrom og større rom eigna for konsertar og framsyningar i fleirbrukshallen Meland Aktiv. Meland Aktiv er Meland kulturskule sin heim og det meste av undervisninga finn stad her, elevane har høve til å ete, gjere lekser eller vere saman med vener medan dei ventar på undervisninga eller på skyss heim att. Samhandlinga mellom kulturskuleaktivitetar og idrettsaktivitetar i Meland Aktiv og det uformelle livet i foajeen på ettermiddag og kveld har ei mengd positive ringverknader for store og små. I Meland Aktiv har og lærarane eit lite personalrom med PC, skrivar, kopimaskin, telefon, arbeidsplass og kjøkenkrok og i tillegg ligg rektor sitt kontor her. Meland kulturskule disponerer og andre kommunale undervisningslokale vederlagsfritt og har undervisning i heile kommunen. Å oppretthalde desentralisert undervisning, som let elevane nytte kulturskuletilbodet i nærmiljøet sitt, er svært viktig for kulturskulen og for skuleeigar. Meland kulturskule tilbyr moderasjonsordningar for å sikre at born og unge får like mogelegheiter til å ta del i tilboda i kulturskulen. Skuleeigaren har ansvar for drift av kulturskulen og for å sikre at kulturskulen har eit system for kvalitetssikring av opplæringa.

2.3 Skuleleiaren sitt ansvar

Meland kulturskule er sjølv ansvarleg for å gjennomføre det vedvarande arbeidet med kvalitetssikring av dei tilboda som blir gitt. Det vert lagt til rette for pedagogisk utviklingsarbeid for å vidareutvikle faga i kulturskulen. Omfanget av tilboda er tilpassa etterspurnad innanfor dei økonomiske rammene. Ulike måtar å organisere undervisninga på vert nytta, i tillegg til bruk av digitale verktøy, produksjon av undervisningsmateriell og tverrfaglege prosjekt. Kompetanseheving for lærarar gjennom systematisk kollegabasert samarbeid og kurs bidrar til at læraren vidareutviklar eigen praksis og refleksjonskompetanse. Personalet ved kulturskulen har høve til å ta del i regionale, nasjonale og fleirnasjonale fag- og forskingsnettverk.

2.4 Samarbeid om elevane si læring

Meland kulturskule samarbeider med grunnskulen, korps, kor, lag, foreningar og frivillige og profesjonelle kunst- og kulturorganisasjonar. På den måten kan eleven møte ein heilskapleg arena for eiga kunstutfolding og få anerkjenning for kunnskapar og ferdigheiter og utanfor kulturskulen. Eit læringsmiljø som oppmuntrar til deltaking i kulturelle fellesskap har mykje å seie for motivasjonen til eleven.

2.4.1 Samarbeid med føresette

Ein viktig faktor for at eleven skal lukkast, er at både føresette og lærarar er engasjerte og støttande og har forventningar til at eleven skal lære. Meland kulturskule legg vekt på løpande kontakt mellom kulturskule og heim om eleven si utvikling, trivsel, frammøte og heimeøvingsinnsats, da desse faktorane er avgjerande for utviklinga og framgangen til eleven.

Elevar og føresette skal gjerast kjende med kva forventningar kulturskulen har til elevane sin innsats i dei ulike programma. Dei skal også gjerast kjende med kulturskulen sin læreplan for det aktuelle faget og kva slags undervisningstilbod dei kan vente. Dei krava og forventningane læraren har til resultat, betyr mykje for innsatsen og motivasjonen til eleven. Det skal utarbeidast tydelege og konkrete mål for kva eleven skal lære, og læraren må kunne diskutere og formulere kva som kjenneteiknar gode læringsprosessar. Læraren og føresette må saman motivere elevane til aktiv utfolding innanfor deira kunstfaglege virkefelt, også utanom den organiserte opplæringstida.

Den personlege, kunstnariske og handverksmessige veksten og meistringa til eleven er det viktigaste målet for opplæringa. Kulturskulelæraren må lære eleven å ta ansvar for eigen innsats i og mellom undervisningstimane. Metodar for å integrere treninga og øvinga til eleven i opplæringa bør vere eit prioritert tema i undervisninga. Samarbeidet med elevar og føresette om opplæringa stimulerer utviklinga til eleven og letter oppfølginga i heimen. I løpet av skuleåret gjennomførast det i Meland kulturskule minst ein utviklingssamtale der læraren og eleven møtast saman med føresette og der eleven sin læringsprosess og læringsresultat, trivsel og innsats, er tema for dialog og vurdering.

Hovudarenaene for elevane si læring er undervisningstimane og heimearbeidet. Men læring går og føre seg i andre samanhengar. Å ta del i formidling er ein viktig del av ein læringsprosess. Særleg blir motivasjonen styrka når elevane får samhandle med andre som har kome lenger enn dei sjølve. Elevane må få høve til å undre seg og eksperimentere, til å vere forskarar. Dei må få oppdage kunstnariske uttrykksmiddel og ta dei i bruk. Derfor er aktiv deltaking i konsertar, framsyningar og utstillingar ein viktig del av opplæringa i Meland kulturskule. Det vert lagt vekt på samspel og samarbeid på tvers av disiplinane.

Elevmedverknad og motivasjon heng saman. Gjennom dialog mellom elevane og læraren, der elevane får vere med og leggje planar, utvikle evne til eigenvurdering, seie si meining om miljøet i kulturskulen, undervisninga og korleis dei lærer, får elevane mogelegheit til å verke inn på sin eigen læringsprosess.

2.4.2 Samarbeid om ei heilskapleg kunst- og kulturoplæring

Læreplanverket for grunnskulen appellerer til eit samarbeid mellom grunnskule og kulturskule i faga musikk og kunst og handverk. I tillegg til samarbeid om innhaldet i faga kan lærarane ved kulturskulen vere ein viktig ressurs for undervisninga i grunnskulen gjennom felles prosjekt.

Digitale verktøy kan vere formålstenlege for elevane sitt arbeid med kulturskulefaga. Elevane sin mediekvardag er prega av at mange typar kommunikasjon og uttrykksmåtar samverkar, til dømes bilete, lyd, design og verbalspråk. Det kan stimulere til kunst- og kulturprosjekt som tar vare på tverrfaglege og sidestilte uttrykksformar. Læring gjennom digitale media er ein stadig aukande aktivitet for barn og unge, og temaet bør meir og meir gå inn i undervisninga ved kulturskulane. Lærarar i Meland kulturskule nyttar digitale media som iPad-appar som vurderer presisjon t.d. på piano løpande og gjev motiverande poeng, YouTube-samspel for å trene på å vere rytmisk medveten og digitale visuelle hjelpemiddel. Denne delen av kulturskulepedagogikken og –metodikken er i rask utvikling og lærarane i Meland kulturskule er framtidsretta og oppdaterte.

2.4.3 Vurdering for læring

Vurdering for læring inneber rettleiing, tilbakemeldingar til eleven og utviklingssamtalar med dei føresette, der formålet er å skape best mogelege vilkår for eleven si utvikling. Arbeidet til kulturskulelæraren med vurdering i ulike fag og program bør styrkjast gjennom systematisk kompetanseheving.

Samanhengen mellom kunstnariske mål, kriterium, motivasjon og rettleiing vert omtala i kapittel 3 i rammeplanen. Lærarane i Meland kulturskule tilpassar vurderingsformane etter den einskilde eleven sine føresetnader og behov og faget sin eigenart. Elevane og dei føresette får relevant informasjon om læraren sine mål for undervisninga og tilrettelegginga av undervisninga i tillegg til vurderingskriteriane. Meland kulturskule sørgjer og for løpande vurdering av undervisningsformar og organisering og av støttefunksjonane som bidrar til å utvikle eleven.

2.5 Lærarrolla og profesjonen

«Lærarane avgjer ved sin veremåte både om elevane si interesse skal bestå, om elevane kjenner seg flinke og om deira iver skal vare ved.» (K06, Generell del)

Læraren sitt møte med eleven og eleven sitt møte med dei kunstnariske aktivitetane er det sentrale i kulturskulen. Kulturskulelæraren må vere medviten dei mange rollene ein har som profesjonsutøvar: pedagog, utøvar, leiar av små og store grupper, organisator, prosjektleiar, koordinator, inspirator, kulturberar, vurderar og kollega.

Leiinga ved Meland kulturskule leggjar til rette for at lærarane får dele og kritisk vurdere yrkeskunnskapen sin. Det er ulike kompetansar hjå læraren som står i fokus. Desse kompetansane leggjast til grunn for dialogar om arbeidsmiljø og læringsmiljø:

- Kunstfagleg kompetanse
- Didaktisk kompetanse

- Kommunikativ kompetanse
- Refleksjonskompetanse
- Relasjonskompetanse
- Leiarkompetanse
- Læreplankompetanse
- Vurderingskompetanse
- Yrkesetisk kompetanse

Kvaliteten på kulturskulen er avhengig av at lærarane har ein arbeidssituasjon der dei kan utvikle seg som utøvarar av faget sitt. Læraren i rolla som aktiv utøvar er eit godt forbilde for elevane. Meland kulturskule sørgjer for individuell tilrettelegging av arbeidsplanane og gir fleksibilitet som gir høve for den kunstnariske og pedagogiske utviklinga til kvar lærer.

2.6 Kompetansekrav for tilsetjing i kulturskulen

For tilsetjing i undervisningsstilling ved Meland kulturskule skal det normalt krevjast: Høgare kunstfagleg utdanning i utøvande og/eller skapande kunstfag, tilpassa undervisningsoppgåvene for stillinga. Skuleeigaren kan og tilsetje søkjarar som ikkje tilfredsstillar desse krava.

For tilsetjing i leiarstilling i kulturskulen skal det krevjast same faglege kvalifikasjonar som ved tilsetjing i undervisningsstilling. Skuleeigaren og tilsetje søkjarar som ikkje tilfredsstillar desse krava.

2.7 Kvalitet i kulturskulen

Kvaliteten på undervisninga står i fokus ved Meland kulturskule. Arbeidet kulturskulen gjer har som mål å bidra til å utvikle kulturskulen på alle målområda i rammeplanen.

Viktige element i kvalitetsarbeidet i Meland kulturskule er:

Undervisnings- og læringskvalitet:

- Elevane sin eigeninnsats og aktivitet,
- Tilhøvet mellom mål og realisering,
- Undervisning, læringsprosessar og læringsmiljø,
- Lærarkompetanse og kollegasamarbeid,
- Pedagogisk utviklingsarbeid.

Kvalitet i rammefaktorar:

- Rutinar for elevopptak,
- Mengde undervisningstid og organisering av undervisninga,
- Utstyr og lokalitetar,
- Ressursbruk.

Verksemdkvalitet:

- Samarbeid mellom heim og kulturskule,

- Planar for kompetanseutvikling for lærarar og leiarar,
- Samarbeid mellom kulturskule og eksterne kompetansemiljø,
- Aktivitetsnivå, tal på konsertar, framsyningar og utstillingar,
- Kulturskulen sitt system for kvalitetssikring,
- Langsiktigheit i planlegging av verksemda,
- Arbeidsmiljø.
- Leiting.
- Samarbeid mellom kulturskule og eksterne samarbeidspartnarar.

2.8 Lokalt utviklingsarbeid, læreplanarbeid og forskning

Kulturskulefeltet er eit relativt nytt profesjonsfelt som treng forskning og utviklingsarbeid for å utvikle kunnskap om skuleslaget. Derfor sørgjer Meland kommune for at kulturskulelærarane får støtte til å utvikle eigen praksis og til å drive fagleg-pedagogisk utviklingsarbeid.

3 Fagplanane

3.1 Innleiing til fagplanane

Dette kapitlet inneheld fagplanar for fire fag: musikk, dans, teater og visuell kunst. Som kunst- og kulturfag har dei mykje felles og er omtala etter same struktur. Faga har ulike tradisjonar som undervisningsfag, noko det er tatt omsyn til innanfor strukturen i dei enkelte fagplanane.

3.1.1 Læraren i kulturskulen

Arbeidet som kulturskulelærar krev høg kompetanse og profesjonalitet og er sett saman av både faglege, didaktiske og menneskelege kvalifikasjonar. Yrket føreset at læraren kan gå inn i roller som utøvande og skapande kunstnar, pedagogisk rettleiar, kunnskapsformidlar, omsorgsperson, kulturformidlar, relasjonsbyggjar og kollega på éi og same tid. Kompetanse kan definerast som summen av praktiske ferdigheiter, kunnskapar, evne til refleksjon og personlege kvalitetar hos læraren. Nokre utvalde lærarkompetansar frå kapittel 2 er utdjupa nedanfor.

Kunstfagleg kompetanse. Lærarar er viktige rollemodellar. Dei må derfor vere samspelspartnarar og utøve faget sitt i møte med elevane. Kulturskuleleiaren bør leggje til rette for at lærarane kan halde fram som utøvarar av faget sitt.

Kva kulturinnhald eleven skal gjerast kjent med, er eit sentralt spørsmål i undervisninga. Kulturskulelæraren kan oppleve eit dilemma mellom eleven sine interesser og ønske om innhald og sin eigen preferanse og ekspertise. Lærarkollegiet bør vedvarande drøfte spørsmålet om konsekvensane av ulike innhaldsval. Eleven må få møte eit innhald som har djupn og kvalitet og som er eigna til teknikktraining, utøving, utforming og refleksjon. Kulturskulelæraren har ansvar for å opne dører til rom som eleven ennå ikkje veit om, men samtidig byggje bru til den faglege horisonten til eleven.

Didaktisk kompetanse. Læraren i kulturskulen er ein reflektert praktiskar som er i ein vedvarande utforsknings- og utviklingsprosess når det gjeld eiga undervisning. Det gjeld både planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning der vekslinga mellom daglege praksiserfaringar og faglege og pedagogiske perspektiv gir viktige innspel til profesjonstenkinga. Ein dyktig lærar er opptatt av at elevane skal lære, klargjer mål og forventningar om innsats, organiserer undervisninga med tydeleg progresjon og læringsstøttande tilbakemeldingar.

Relasjonskompetanse. Kontakten og interaksjonen mellom lærar og elev er ein av dei viktigaste faktorane for læring. Ein tillitsbasert relasjon er avhengig av den evna læraren har til å sjå kvar enkelt elev og møte elevane frå deira perspektiv. Det fremmer trygge, glade, samarbeidsorienterte og motiverte elevar og inneber at elevane aktivt tør ta del i eigne læringsprosessar.

Å ta del i eit breitt utøvarmiljø på tvers av aldersgrupper og generasjonar er viktig og ofte avgjerande for å bli ein dyktig musikal, dansar osv. Dette gjer læraren til ein sentral

kulturarbeidar som, så langt det lar seg gjere, må samarbeide med frivillige lag og organisasjonar. Dette gjeld i prinsippet alle nivå og program.

Yrkesetisk kompetanse. Å vere elev i kulturskulen inneber at elevane må eksponere seg, vise kva dei kan og ikkje kan, uttrykkje kjenslelivet sitt. Dette gjer eleven sårbar. Det inneber dermed eit spesielt yrkesetisk ansvar. Læraren må vere medviten om det asymmetriske tilhøvet mellom elev og lærar, sørgje for at elevane kjenner seg trygge i undervisningssituasjonen og at alle får oppleve glede og framgang. Lærarkollegiet bør tenkje over kva konsekvensar dei verdiane ein står for og er sett til å forvalte, bør få i form av handlingar og veremåte.

Når eleven er under myndighetsalder, har lærarane også eit etisk ansvar ovanfor dei føresette. Dei må kome dei i møte, ta seg tid til å grunngi og forklare dei vala dei gjer. For å trivast og yte sitt beste på arbeidsplassen er det avgjerande at ein kjenner seg verdsett, blir anerkjent og opplever respekt blant kollegaer og leiing. I praksis kan dette bety at kollegiet reflekterer over og drøftar veremåtar, normer og tradisjonar som eksisterer på arbeidsplassen. Her har alle eit ansvar. Yrkesetikk gjeld også overfor arbeidsgivaren. Som tilsett har ein eit formalisert mandat, ein rammeplan, stillingsinstruks m.m. Å vere konstruktiv i høve til desse rammene er ei vesentleg side ved lærarprofesjonaliteten.

Som lærar forvaltar ein faget. Ein har eit ansvar for å vidareføre tradisjonar, arbeide for statusen faget har i samfunnet og for å halde oppe fagleg kvalitet. Kunstfaget skal alltid ha ein solid kerne av kunstnarisk kvalitet (Hanken 2004).

Lærar og leiing må i fellesskap og individuelt utvikle moralske kompass. Det inneber fire utfordringar som høyrer saman:

- Lære å oppdage når ein står overfor ei etisk utfordring.
- Utvikle evna til moralsk refleksjon, mellom anna å kunne sjå på konsekvensane av mogelege val.
- Utvikle ein yrkesetisk motivasjon, det vil seie å vere villig til å ta moralsk ansvar i yrket.
- Utvikle ein karakterstyrke som gjer at ein handlar i samsvar med si overtyding (Bergem 1996).

Det er leiaren sitt ansvar å initiere og strukturere dette yrkesetiske arbeidet.

3.1.2 Eleven i kulturskulen

Livskompetanse

I ei tid der unge lett kan gå inn i rolla som passive forbrukarar, får kunstfagopplæringa ein sentral plass. Ved å leggje vekt på kognitiv, emosjonell og motorisk trening, trening av merksemd og utvikling av sjølvuttrykk, vil opplæringa kunne medverke til produktive menneske. I kulturskulen vil elevane utvikle leiareigenskapar og kommunikasjonsevne, lære problemløysing og lagarbeid.

Kulturarven er ein grunnleggjande faktor i utviklinga av livskompetansen til eleven. Gjennom kjennskap til fortida blir born og unge rusta til å meistre utfordringar i notid og framtid. Kvart kulturelt uttrykk står i ein historisk samanheng, det har vakse fram på bakgrunn av tidlegare kulturuttrykk og har perspektiv både bakover og framover. Gjennom kunnskap om det som har vore, vil eleven oppleve seg sjølv som ledd i ei kjede, noko som inneber ei utviding av horisonten og er ei side ved identitetsdanning. Atterskape og skape sitt eige vil kunne bidra til å auke menneskekunnskapen hos eleven – om seg sjølv og om andre.

Mennesket som utgangspunkt

Barn og unge lærer i samhandling med kompetente lærarar og medelevar. Dei har alle moglegheiter for utvikling buande i seg. Rolla til læraren er å leggje til rette for dette og gi dei moglegheiter til å utforske og oppdage kunstnariske uttrykksmiddel, gi dei moglegheiter til å meistre desse uttrykksmidla og ta dei i bruk. Deretter gjere det mogleg for elevane å bruke uttrykksmidla til eiga formidling og skapande verksemd. Utgangspunkt og sentrum for opplæringa må vere mennesket. Som lærar kan ein gjennom gode samtalar rettleie eleven til å resonnerer og reflektere over eigne handlingar, erfaringar, uttrykksmåtar og kunstopplevingar og også korrigerer eigne handlingar.

Av og til vil elevar slutte i kulturskulen. Å forstå tenkjemåten til eleven blir viktig, prøve å forstå situasjonen han eller ho er i og dei mål og ønske eleven har. Det kan også finnast årsaker som eleven ikkje har herredømme over. Kanskje skal eleven rettleiast over på eit anna kunstfag. Det er viktig å ha ein god dialog med dei føresette. I tillegg bør det vere eit tett samarbeid mellom kulturskulen og skulekorps/barne- og ungdomsorkester/lag/organisasjonar som eleven er ein del av. Saman bør ein lage sikringsnett for å fange opp elevar som er i ferd med å gi opp.

Born og unge med særlege behov

Meland kulturskule tar mot og legg til rette undervisning for unge med særlege behov. Tilrettelegginga kan gjelde rettleiing i val av program og kunstfag, sosiale og pedagogiske løysingar. Born med særlege behov kan trenge spesialpedagogar, kunst-/musikkterapeutar og anna fagpersonale som kan bidra til å leggje til rette undervisninga i samarbeid med kunstfaglærarane. Dei føresette er ein viktig samarbeidspart.

Samarbeid med foreldre/føresette

Foreldre og andre føresette er dei viktigaste samarbeidspartnarane for læraren. Meland kulturskule samlar foreldre/føresette i starten av kulturskuleåret til informasjon om verdien av kunstoppplæring, rammeplan, årshjul, prosjektplanar, organiseringsmodellar og undervisningsplanar. Dei treng god informasjon om korleis dei best kan hjelpe barnet heime.

3.1.3 Kunnskap i kulturskulen

Eit vidt spekter av språk

Kunst- og kulturfaga representerer eit vidt spekter av språk. Desse fortel oss noko ved at dei vekkjer eit utal av tankar, assosiasjonar og idear. Når vi spelar, dansar, formar, skriv og dramatiserer, kommuniserer vi med kvarandre ved å lytte, førestelle oss, lese symbol og tolke teikn. I kunstoppplæringa ligg kunnskapen først og fremst i det elevane gjer, i å trene ferdigheiter, men også i teoriar og forklaringar, i erfaringar og refleksjonar.

Indre førestellingar er ein nøkkel til sjølvutvikling, og innsikta som blir uttrykt, er universell. Fordi kunst- og kulturuttrykk er skapt av eit menneske og formidla til eit anna, kan det ha sterke element av menneskekunnskap. Det rører ved grunnvilkår ved tilværet og gjer kunstfaga grunnleggjande i oppsedinga av barn og unge.

Kroppsdimensjonen i kunstoppplæringa

Oppplæring i kunstfaga er i høg grad knytt til kroppen: kroppsbruk, kroppsleg medvit, kroppsleg minne, rytmikk, fysisk handtering av instrument, bruk av sanseapparat i heile kroppen. Å utforske rørsler, tyngdepunkt, balanse og styrke i kroppen er sentralt. Kropp og medvit står i eit nært forhold til kvarandre. Å kunne inneber at kunnskapen alt finst i den fysiske aktiviteten og i kroppsørslene. Medvit om kroppsbruk som er naturleg og som førebyggjer overbelastning, må få rikeleg plass i opplæringa.

Kunstnarisk kvalitet

Kulturskulen må forankrast tydeleg i kunstnariske mål. Kunstnarisk kvalitet vil kunne definerast ulikt frå kunstfag til kunstfag: kvalitet på den kunstnariske utføringa, kvalitet på formidlinga, kvalitet på den enkelte undervisningstimen, kvalitet på produksjonen og kvalitet på eleven sin eigen innsats.

Eit viktig diskusjonstema for lærarar og leiarar er derfor kva føresetnader som må vere til stades i arbeidet mot kunstnarisk kvalitet. Lærarane ved kulturskulen skal ha både pedagogisk kompetanse og eit høgt kunstnarisk nivå. I tillegg bør elevane oppleve samarbeid med profesjonelle kunstinstusjonar og profesjonelle utøvarar utanfor kulturskulen. Slik kan dei tileigne seg normer for kvalitet.

Kunst- og kulturfaga er utstyrsfag, dvs. at ein føresetnad for å utøve faga på høgt nivå er knytt til velutstyrte undervisningsrom og god kvalitet på utstyr, salar, scener, instrument og verktøy. Dette blir utdjupa i fagplanane.

Gode arbeidsrutinar

Det er viktig å hjelpe elevane til å etablere formålstenlege og sjølvstendige måtar å øve eller trene på. Det inneber å kunne planleggje. Når? Kva? Korleis? Det inneber vidare hjelp til fysisk oppvarming, mental oppvarming, teknisk trening, innstudering, memoreringsarbeid, kartlegging av krevjande utfordringar, vurdering av eigen framgang og innsats.

Vurdering for læring. Alle elevar har behov for å få konkrete tilbakemeldingar som støttar personleg og fagleg utvikling. Dette er formålet med vurdering for læring. God rettleiing undervegs i prosessane er ein av dei viktigaste faktorane for god læring (Hattie 2014). Vurderinga kan vere individtilpassa eller gruppetilpassa. Det er viktig å gi informasjon om læringa og utviklinga i gruppa og hos den enkelte eleven til både elevar og dei føresette.

Elevane må trenast i å reflektere og stille spørsmål – da kan undervisning og læring spele på lag. Vurdering som ledd i elevane si læring og utvikling bør vere eit vedvarande diskusjonstema i lærarkollegiet. Det må skapast ein gjennomtenkt tilbakemeldingskultur som byggjer på prinsipp om vurdering for læring.

3.2 Breiddeprogrammet

Breiddeprogrammet ved Meland kulturskule er eit grunnkurs for nye elevar som vil prøve seg på ulike disiplinær dei kan få undervisning i ved kulturskulen før de bestemmer kva dei vil lære meir om, dette programmet har ikkje sin eigen fagplan. Programmet gir grunnleggjande innføring i song, spel, rytme og melodi. Elevane vert og kjend med ulike instrument og kulturskuledisiplinær inkludert dans, teater og visuell kunst.

Forventningar til læraren:

- skaper eit læringsmiljø som er prega av læring, trivsel, tryggleik, samarbeid, oppleving og aktivisering,
- legg vekt på prosess og meistring,
- skaper gode formidlingsopplevingar,
- stimulerer kreativitet og danning gjennom å gi elevane mogelegheit til å skape og oppleve,
- er open for breie nettverksamarbeid,
- legg til rette for læring av basisferdigheiter og musikalske grunnelement,
- trenar elevane sine evner til merksemd og nærvær,
- stimulerer konsentrasjon, sansar og fantasi hjå eleven,
- legg til rette kunstfagleg aktivitet, er kulturformidlar og inspirator,
- trenar elevane si evne til å vise merksemd, iaktta og vere til stades.

Læringsmål

Eleven:

- opplever gleder ved å danse, dramatisere, musisere og skape ulike kunstformer med hendene,
- samarbeider og tar aktivt del i samspel og eit sosialt fellesskap,
- lærer gjennom lek, utforsking, eksperimentering og refleksjon,
- utforskar og skaper egne små uttrykk,
- er del av eit levande kulturliv i lokalmiljøet og bidrar til å skape felles lokal identitet og livsglede,
- har utvikla nysgjerrigheit og eit merksamt blikk,
- har tatt del i kreative prosessar saman med andre elevar.

3.3 Kjerneprogrammet - fagplanane

3.3.1 Fagplan dans

Dans i kulturskulen

Dans i kulturskulen spring ut frå dans som kulturell og kunstnarisk aktivitet. Sentrale dansefag i Meland kulturskule er klassisk ballett, jazz/showdans, moderne- og samtidsdans, improvisasjon og kreativ dans. Viktige handlingar i faget er å utøve, formidle, skape, oppleve og reflektere.

Dansetilboda i kulturskulen gir rom både for dei som vil danse berre litt og for dei som vil danse mykje og satse vidare.

I arbeidet med dans i kulturskulen er prosessen like viktig som resultatet. Det er viktig med ein god meistringskultur der ein har tydelege mål og ambisjonar, men likevel legg vekt på medbestemming og eigarskap, samarbeid og det å gjere kvarandre gode. Dansefaget er ein viktig arena for sosiale møte, nære relasjonar og vennskap.

Kulturskulen er utviklingsorientert og innovativ og dansen har ei viktig rolle i denne samanhengen.

Dansens verdi for menneske og samfunn

Dans er ein del av det å vere menneske. Hå born er dans til stades som ein intuitiv uttrykksmåte heilt frå fødselen av. Det er viktig at denne medfødde evna til å uttrykkje seg med rørsler, blir stimulert vidare i oppveksten. Å oppleve, utøve og skape dans vil kunne gi eit positivt bidrag til den fysiske, emosjonelle, sosiale og intellektuelle utviklinga til eleven. Dans kan stimulere til kreativitet, utfalding og meistring og bidra til ei positiv haldning til eigen kropp og til danning og identitetsutvikling. Vidare kan dansen styrke viktige livskompetansar som mot, disiplin, tryggleik, tillit, samhandling og samarbeid. Ikkje minst kan dansen stimulere personleg danseglede og livsglede.

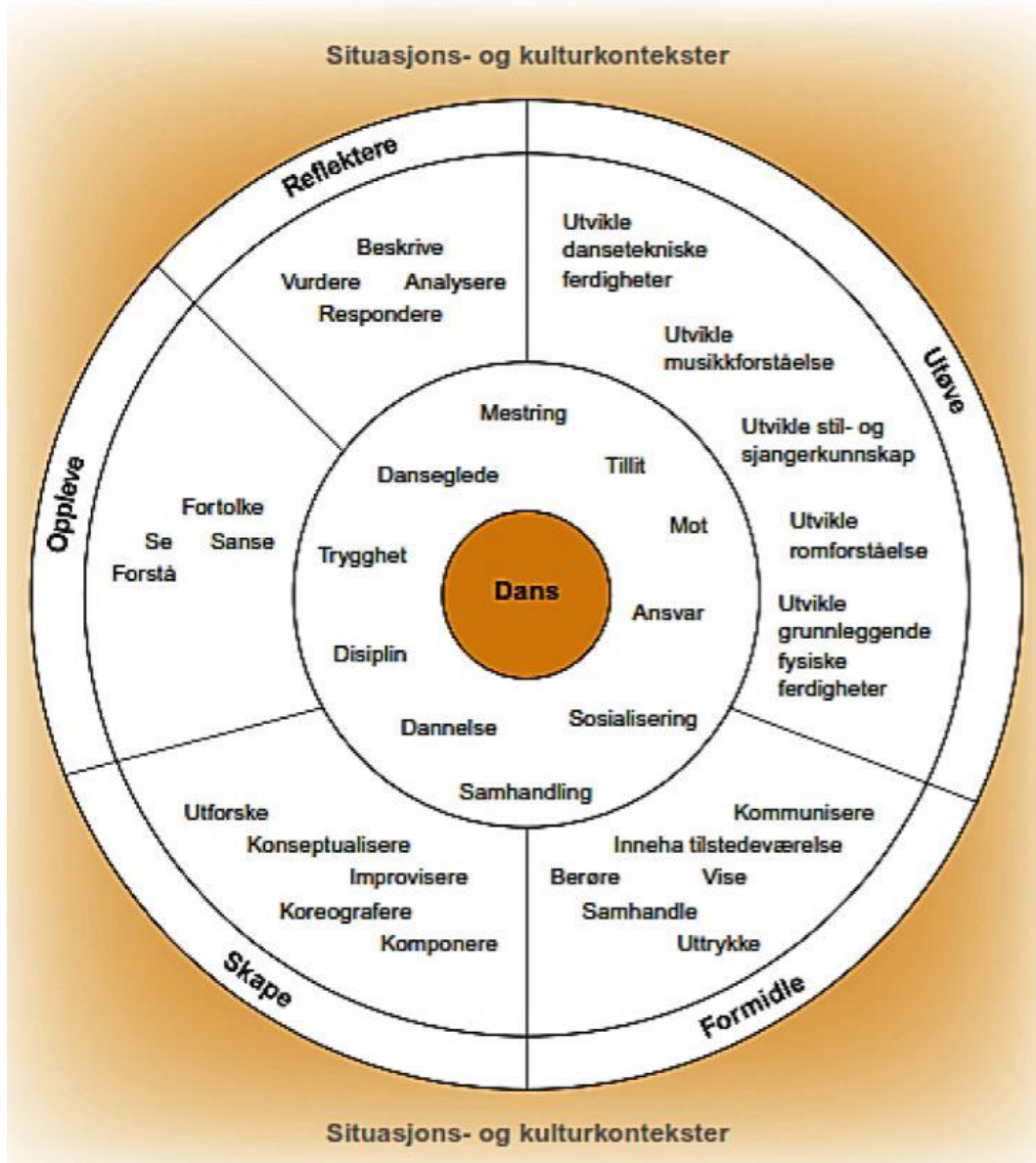
Enkelt sagt er dans rørsle i tid og rom. Dansen har ein spesiell eigenverdi, og menneske har til alle tider uttrykt seg gjennom dans. Dansen er også bunden til kultur og knytt til person, stad og bruk. Han er eit kunstuttrykk som prøver å forstå, bearbeide og uttrykkje verkelegheita, han er ein del av sosialt samvær, og han er eit ledd i oppseding og danning.

Overordna mål

Gjennom arbeidet med dans skal elevane kunne:

- meistre basisferdigheiter knytt til eigen kropp, nivå, sjanger og til dansefagets eigenart,
- bruke dans som kommunikasjons- og uttrykksmiddel,
- oppleve glede ved å meistre, skape og utøve og gjennom det få tiltru til egne evner og moglegheiter til å uttrykkje seg,
- utvikle kritisk tenking, disiplin og samarbeid,
- få høve til fordjuping som kan danne grunnlag for vidaregåande og høgare utdanning i dans,
- bli ressurspersonar som medverkar til eit levande kulturliv.

Faghjul

Faghjulet viser muligheter og potensial i dansefaget. Den yreste sirkelen viser fem overordna handlingar i faget: utøve, formidle, skape, oppleve og reflektere. Den nest yreste sirkelen viser ei "verktøykasse" som rommar dei aktivitetane som ein tar i bruk for å gjere dansen tilgjengeleg for elevane. Ved å dreie det yreste hjulet kan ein få fram nye kombinasjonar av handlingar og aktivitetar. Den nest innarste sirkelen viser grunnleggjande verdiar som kan utviklast gjennom danseopplæringa.

Læringsmål

Forventningar til læraren:

- legg til rette for systematisk trening i å utvikle fagspesifikke basisferdigheiter samstundes som han legg vekt på samspelet mellom å øve, skape og formidle,
- legg til rette for god fagleg progresjon og kontinuitet frå nybegynnar, litt øvd, øvd og til vidarekomen,
- utfordrar elevane til personlege uttrykk og formidling,

- legg til rette for kreative læringsprosessar der elevane skaper frå idé til produkt,
- legg vekt på samhandling og fellesskap,
- stimulerer indre motivasjon, engasjement og arbeidsdisiplin hjå eleven,
- legg vekt på eigenvurdering og refleksjon, bruker formativ vurdering aktivt.

Læringsmål

Eleven:

- har kunnskap om og meistrar fagspesifikke ferdigheiter relaterte til eigen kropp, nivå og eigenarten til dansefaget,
- har kunnskap om enkle koreografiske prinsipp og har deltatt i skapande prosessar frå idé til produkt,
- reflekterer over eiga læring og utvikling,
- viser respekt for normer og verdiar i dansekulturen,
- er godt førebudd til undervisninga gjennom kontinuerleg heimearbeid, er positiv og motivert i dansetreninga og viser god treningskultur.

Innhald

Innhald handlar om undervisningas kva, knytt opp mot lærestoff, ulike dansefag, dansesjangrar, dansestilar og uttrykksformer. Dei ulike dansefaga har kvar sin eigenart, teknikk og estetikk.

Dei sentrale dansefaga i Meland kulturskule er:

- klassisk ballett
- jazz/showdans
- moderne- og samtidsdans
- improvisasjon
- kreativ dans

Dansetilbodet i kulturskulen kan og omfatte supplerande og relevante dansefag. Desse kan vere integrerte i dansefaga som er omtala ovanfor eller stå som eigne tilbod på timeplanen.

Utøve

Å trene på å utøve er det mest grunnleggjande i ein dansetime, og mykje tid må setjast av til dette arbeidet. Kroppen er instrumentet til dansaren, og gjennom denne uttrykkjer eleven seg. Eleven må lære å automatisere og integrere danseteknikk, vere til stades i augneblinken og gå inn i eit danseuttrykk med heile seg.

Å utøve handlar i første omgang om å vise og framføre enkle rørsler og rørsleprinsipp med eigen kropp. Vekta må liggje på å vidareutvikle det fysiske potensialet i kroppen og gjennom dette skape fridom og tryggleik i den sceniske formidlinga.

Øve

Å kunne øve inneber at eleven lærer å vere sin eigen lærar. Eleven må kunne planleggje og gjennomføre øving, repetere, observere seg sjølv kritisk og gi seg sjølv konstruktiv tilbakemelding. Målet er å utøve dans og gå inn i eit danseuttrykk med heile seg. Mykje tid må setjast av til dette.

- Kroppsmedvit
- Koordinasjon
- Styrke og fleksibilitet
- Teknikkarbeid
- Evne til å leie seg sjølv
- Samarbeid i gruppe

Formidle

Dans som kunstform handlar om å uttrykkje seg gjennom kroppen. For å lykkast i dette må eleven få møte kombinasjonar av ulike stilar og stemningar og vidare sikte mot å uttrykkje og vekkje kjensler på eit djupare plan. Gjennom små, interne visningar og større framsyningar kan ein leggje til rette for varierte formidlingserfaringar, repertoar og uttrykk som speglar mangfaldet og breidda i dansen. Ved å involvere elevane i rigging, annonsering, invitasjonar, sal og marknadsføring vil dei få innsikt i ein heilskapleg prosess.

Skape

Å skape er ein viktig del av danseopplæringa. Eleven skal ta del i ein kunstnarisk prosess frå idé til produkt og få erfaring med dei ulike fasane i ein kreativ prosess. Frå idé og konseptualisering, via utforsking og utvikling av materiale for rørsler gjennom improvisasjon og komposisjon. Vidare til koreografi- og formgivingsfasen der heilskapen blir sydd saman med dramaturgi, kostyme og kanskje sceniske verkemiddel, til fasen med ferdigstilling der ein øver og terpar, og til slutt sjølv visninga og vurdering i etterkant.

Opplive

Som danseelev er det viktig å få oppleve dans som ei uttrykksform med ein bodskap som kan finne gjenklang hjå andre. Dette inneber at eleven også skal lære «om» dans. Det kan vere gjennom at læraren fortel og viser døme ved bruk av tekst, bilete og/eller film, eller gjennom at elevane blir tatt med på profesjonelle framsyningar eller møter gjestelærarar.

Læraren har ansvaret for å utvide perspektivet på dans til dans som kulturelt og kunstnarisk uttrykk og stimulere eleven til ei utvida interesse for dans ut over eiga utøving.

Reflektere

Vi lærer gjennom å kople saman teori og praksis, gjennom å reflektere over meining, over handlingane våre og knyte ny erfaring og kunnskap saman med erfaringar og kunnskap vi alt har. Eleven skal få eigarskap til eigen læringsprosess gjennom refleksjon, kritisk tenking, verbalisering og gjennom å sjå dansefaget i ei samfunnsmessig ramme. Refleksjon inneber og

å beskrive, fortolke og vurdere danseuttrykk. Samtalane om dans vil og bidra til den faglege utviklinga hjå eleven.

Idé og konseptualisering

Utforsking og komposisjon, utvikling av delmateriale, koreografi, gi heilskapleg form, ferdigstilling, øving, visning/framsyning, vurdering og tilbakeblikk.

Arbeidsformer og organisering

Arbeidsformer

Arbeidsformer handlar om undervisningas korleis, kva metodar og læringsaktivitetar som blir brukte. Generelt blir ulike arbeidsformer nytta i danseopplæring:

- lærarstyrt undervisning
- produksjons- og framsyningsarbeid
- rettleiing og vurdering
- elevmedverknad og sjølvstendig arbeid
- samarbeid
- utforsking og skapande arbeid
- prosjektarbeid og tverrfagleg arbeid

Variasjon er ein nøkkel til læring. Det føreset at læraren har eit breitt spekter av metodar og arbeidsformer for å leggje til rette læring i ulike kontekstar, med ulike elevar og elevgrupper.

Ein ventar at elevane trenar på eiga hand utanom undervisningstimane.

Organisering

Dansetilbodet blir gjerne organisert som «klassar» som møtest kvar veke og går over eit heilt semester eller skuleår, der elevane dansar saman med ei fast gruppe og ein fast lærar. Opplæringa går føre seg kvar veke, med aldersinndelt og/eller nivåinndelt undervisning i grupper. Kor lenge danseklassen bør vare, er avhengig av eigenarten til dansefaget, talet på elevar, alder og ferdigheitsnivå.

Storleiken på gruppene må ta omsyn til elevane sine føresetnader, alder, eigenarten til dansefaget og storleiken på rommet.

Samarbeid med andre aktørar

Det er lærerikt om dans og kan koplast saman med andre kunst- og kulturuttrykk i kulturskulen. Dette vil kunne stimulere kjensla eleven har av å høyre til i kulturskulen og knyte læringa i faget til eit breitt spekter av bruksområde.

Vurdering for læring

Vurdering er ein viktig del av læringsarbeidet. Alle elevar har behov for å bli sett og få konkrete tilbakemeldingar som støttar progresjon og utvikling. Formålet med vurdering for læring er at vurderinga skal vere individtilpassa og støtte opp om den personlege og faglege

utviklinga til eleven. Mykje av vurderingsarbeidet skjer uformelt i den daglege klasesituasjonen i samtale mellom lærar og elev. I dans kan vurdering for læring gå føre seg i gruppe eller individuelt.

Elevane sine føresetnader for å lære kan styrkjast dersom dei:

- forstår kva dei skal lære og kva som er venta av dei,
- får tilbakemeldingar som fortel dei om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen,
- får positive råd om korleis dei kan bli betre,
- er involverte i eige læringsarbeid gjennom mellom anna å vurdere eige arbeid og eiga utvikling (udir.no, 2014).

Lokale og utstyr

Lokale

Det fysiske danserommet og scenetilhøva må leggjast til rette med omsyn til den eigenarten dansen har og ut frå kva behov dansen fører med seg. Dette inneber mellom anna:

- Dansesalen bør ha god storleik, takhøgde, lysforhold og ventilasjon, dessutan pauseplass og garderobe med tilgjengeleg dusj.
- Golvet i eit dansestudio er arbeidsflata for dansaren og pedagogen. Ein må ha som målsetjing at det er god nok svikt i golvet tilpassa rørlene i dansen for å unngå belastningar og skadar.
- Barrar langs vegg eller flyttbare barrar dersom det blir undervist i dansefag som krev dette.
- Høvelege lager/rom for oppbevaring av kostyme, rekvisittar og treningsutstyr.
- Lærarane bør ha eigen garderobe, dessutan ha tilgang til kontor/arbeidsrom.

Utstyr

Det er viktig at undervisninga blir lagt til rette med relevant materiell. Dette kan vere:

- Musikkavspelingsutstyr som er lett tilgjengeleg og tilpassa storleiken på rommet for å sikre god kvalitet på lyd.
- Nødvendig treningsutstyr
- Førstehjelpsutstyr som er tilpassa dansetreninga sine behov.
- Tilgjengeleg datautstyr og programvare for lyd-, bilde- og filmredigering.
- Dansebibliotek med bøker, bilete og film (fysiske og/eller digitale).

3.3.2 Fagplan musikk

Musikk i kulturskulen

Kjernen i musikkopplæringa i kulturskulen er instrumental-/vokalopplæringa, samspelsaktivitetane og konsertane - basert på langsiktig motorisk, teknisk og uttrykksmessig trening, og i eit vidt sjangerspenn.

Det utøvande musikkfaget har solide metodiske tradisjonar for opplæring i ulike strykeinstrument, blåseinstrument, slagverksinstrument, tangentinstrument og song, strengeinstrument, og bandinstrument, og ei høgt kvalifisert yrkesgruppe i lærarane. Slik blir

musikktilbodet ein viktig underskog både for høgare musikkutdanning, for lokalt/regionalt musikkliv og for profesjonell musikkutøving.

Kulturskulen skal sørgje for at alle elevar får utnytta potensialet sitt så langt det er mogeleg. Tilbodet skal fange opp dei elevane som viser særskilte føresetnader og som vil inn på ei profesjonsutdanning seinare. Læringssynet tilseier at alle unge har eit ibuande potensial for song og spel; opplæringa er talentutvikling frå første stund. Viktige handlingar er å utøve, formidle, lytte, reflektere og skape. Eit formål med musikkfaget er å gjere elevane til aktive og medverkande deltakarar i sine eigne læringsprosessar.

Musikk i notid og framtid

Musikkelevane skal vere musikkutøvarar, musikkpedagogar, musikkskaparar og publikummarar i framtida. Musikkopplæringa byr på gode vilkår for denne utfoldinga ved å gi elevane kunnskapar og erfaringar som dei kan ha glede av gjennom heile livsløpet.

Musikkutøving er, i tillegg til at ho har sin kunstnariske eigenverdi, ei kjelde til meistring, sjølvinnsikt, sjølvuttrykk, erkjenning, undring, oppdaging og samhandling. Musikkopplæringa står i eit spenningsfelt mellom fortid, notid og framtid. Ho skal spegle mangfaldet og dynamikken i samfunnet, samtidig skal ho ta vare på historie og tradisjonar.

Overordna mål

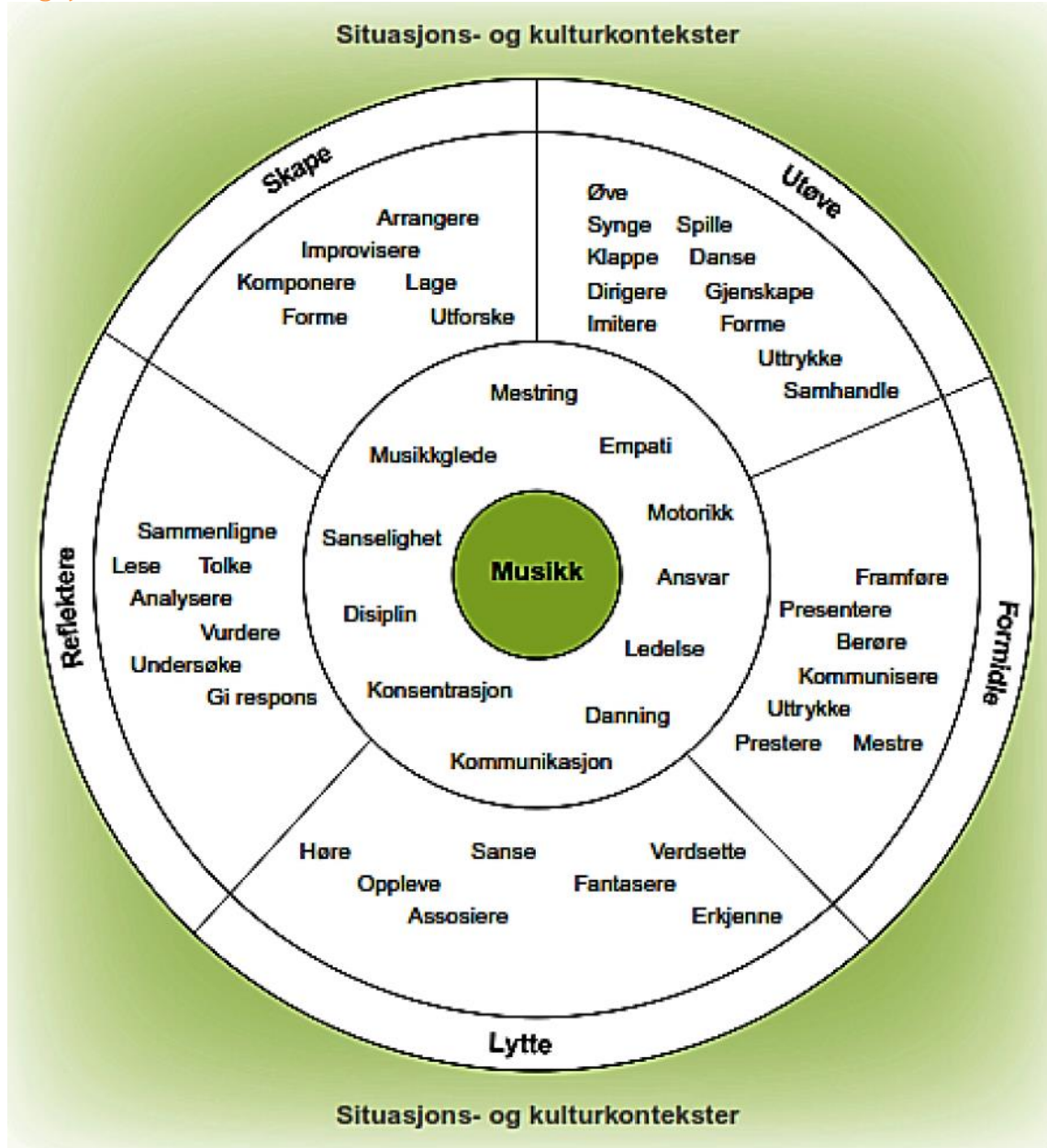
Gjennom arbeidet med musikk skal elevane:

- oppnå gode ferdigheiter på instrumentet sitt, på alle nivå og ut frå ambisjonsnivå,
- oppleve meistringsglede og positiv sjølvutvikling,
- utvikle seg til sjølvstendige utøvarar som har glede av musikk livet gjennom,
- bli aktive lyttarar med eit nært forhold til musikk,
- utvikle evna til samspel og samarbeid,
- få høve til fordjuping som kan danne grunnlag for vidaregåande og høgare utdanning i musikk,
- bli ressurspersonar som bidrar til eit levande kulturliv.

Læringsmål og utviklingsfasar

Innhaldet i undervisninga skal bidra til å utvikle handverksmessig og kunstnarisk kvalitet, sjølvstende og samspelsevne. Undervisning og rettleiing er tilpassa den enkelte eleven.

Faghjul

Faghjulet viser moglegheit og potensial i musikkfaget. Den ytste sirkelen viser fem overordna handlingar i faget: utøve, formidle, skape, lytte og reflektere. Den nest ytste sirkelen viser ei ”verktøykasse” som rommar dei aktivitetane som ein tar i bruk for å gjere musikkfaget tilgjengeleg for elevane. Ved å dreie det ytste hjulet kan ein få fram nye kombinasjonar av handlingar og aktivitetar. Den nest innarste sirkelen viser grunnleggjande verdiar som kan utviklast gjennom musikkopplæringa.

Nøkkelpetansar

Undervisninga er samla rundt fem nøkkelpetansar: øve, framføre, høyre, lese, lage. Dei representerer eit langsiktig læringssyn og er nøkkelen til å lykkast i faget, utan omsyn til kva nivå eleven er på. Nøkkelpetansane må sjåast i samanheng.

Øve

Å kunne øve inneber at eleven lærer å vere sin eigen lærar. Eleven må kunne planleggje og gjennomføre øving, repetere, lytte kritisk og gi seg sjølv konstruktiv tilbakemelding. Målet er å utøve musikk og gå inn i eit musikkuttrykk med heile seg. Mykje tid må setjast av til dette.

- Kroppsmedvit, spelestilling og basistrening
- Teknikkarbeid
- Innstuderingsmetodikk
- Mental trening
- Øvingsstrategiar
- Evne til å leie seg sjølv
- Samspelsøving og gruppeleiing

Framføre

Å kunne framføre inneber å uttrykkje og vekkje kjensler på eit djupare plan, arbeide med formidling, konsentrasjon, presentasjon, stressmeistring, innspeling og konsertproduksjon. Det gjeld både solospel og framføring saman med band/ensemble, korps, orkester, kor, profesjonelle musikarar og elevar frå andre kunstformer.

- Kommunikasjon
- Prestasjonsmeistring
- Konsertproduksjon
- Repertoararbeid
- Innspelningar og musikkvideoar
- Samarbeid og samspel

Høyre

Å kunne høyre handlar om å lytte, analysere, samhandle, samspele, imitere og improvisere med stemme, instrument og gjennom dans og rørsle. Det dreiar seg også om å transkribere musikk, lytte kritisk til eige spel og verdsetje musikk.

- Assosierande og reflekterande lytting
- Auditiv analyse
- Imitasjon og transkripsjon
- Gehørspel
- Improvisasjon
- Transponering
- Samspel
- Intonasjon og stemming av instrument

Lese

Å kunne lese handlar om å oppfatte, tolke og forstå musikalske grunnelement som teikn, motiv, tema og formforløp på grunnlag av notasjon, for så å gjenskape dei. Gjennom gjenkjenning og bruk av elementa utviklar ein forståing for korleis strukturar pregar musikalske uttrykk. Prima vista-spel vil vere ein del av kompetansen.

- Notasjon og notelesing
- Melodisk/harmonisk/rytmisk
- Absolutte og relative lesemetodar
- Innstuderingsteknikkar
- Analyse
- Musikkhistorie
- Musikkteori
- Sjanger- og stilkjensle
- Repertoarkunnskap

Lage

Å kunne lage inneber arbeid i spennet frå intuitive improvisasjonar via komponering og låtskriving til vidareformidling av musikalske idear i samspel. Å meistre ulike former for notasjon og på ulike måtar kunne ta vare på eigenkomponert musikk, står sentralt.

- Improvisasjon
- Komponering
- Arrangering
- Forming

Innhald

Innhaldet handlar om undervisningas kva, om lærestoff, emneområde og repertoar. Innhaldet i musikkopplæringa omfattar ulike område: instrumental-/vokalopplæring, ensemblespel, lytting, gehørtrening, komponering, musikkteori, musikkhistorie, øving og kroppsbruk, instrumentkunnskap og konsertar. Innhaldskomponentane bør, så langt det er mogeleg, integrerast med kvarandre i opplæringa.

Instrumental-/vokalopplæring ved kulturskulen er eit tilbod i dei instrumenta der det er tilgang til lærarar med høg utøvande og pedagogisk kompetanse. Å utøve musikk er det mest grunnleggjande i musikkopplæringa, og mykje tid må setjast av til dette. Konsertdeltaking står sentralt i all musikkverksemd og er derfor viktig frå første undervisningsår.

Stoffval er ei sentral didaktisk oppgåve i instrumental-/vokalopplæring. Generelt bør ein velje stoff som:

- stimulerer det kjenslemessige engasjementet hjå eleven
- har kunstnarisk kvalitet
- styrker teknikkarbeidet
- har struktur/progresjon og er tilpassa utviklingsfasane
- utviklar medvit om klang og toneart, formforståing, harmonisk, melodisk og rytmisk medvit

Arbeidsformer

Arbeidsformer handlar om undervisningas korleis, om metodar og læringsaktivitetar. Det er ein føresetnad at læraren har eit breitt spekter av metodar for arbeid med innlæring, teknikk, rytme, klang, uttrykksevne, gehør, heilskap og del, improvisasjon, musikalsk forståing og

utanåtlæring. Ein tilrår at lærarteamet utviklar gode metodar for korleis teori kan knytast til utøvinga på instrumentet.

Eiga øving må få stor vekt i opplæringa, med gode metodar og tilvisingar for eleven. Felles refleksjon i lærarteamet om kva arbeidsformer som er relevante for ulike elevar og elevgrupper, er ein vedvarande prosess og ein prioritert i personalmøta.

Vurdering for læring

Vurdering er ein viktig del av læringsarbeidet. Alle elevar har behov for å bli sett og få konkrete tilbakemeldingar som støttar progresjon og utvikling. Formålet med vurdering for læring er at ho skal vere individtilpassa og støtte opp om den personlege og kunstnariske utviklinga til eleven.

Elevane sine føresetnader for å lære kan styrkjast dersom dei:

- forstår kva dei skal lære og kva som er venta av dei,
- får tilbakemeldingar som fortel dei om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen,
- får positive råd om korleis dei kan bli betre,
- er involverte i eige læringsarbeid gjennom mellom anna å vurdere eige arbeid og eiga utvikling (udir.no, 2014).

Lokale og utstyr

Musikkopplæringa treng tilrettelagde rom ut frå utstyrsbehov som faget har og eigenarten som lydfag. Undervisningsromma må vere tilrettelagde for kulturskuleundervisninga og innebere minst mogeleg rigging – dette gjeld og undervisninga på grunnskulane.

Konsertarenaer

Konsertdeltaking er ein viktig del av elevane si læring og kunstnariske utvikling. Alle, utan omsyn til alder, nivå og fase, skal fleire gonger i året få tilbod om å få framføre musikk for eit publikum. Arenaene kan vere undervisningsrom i Meland Aktiv, eksterne offentlege rom som rådhuset eller på grunnskulane i kommunen, kulturhus, ungdomshus, lagshus, bedehus eller høvelege utescener. Større konsertproduksjonar og framføringar krev personalressursar til akkompagnatør, rigging, lyd/lys, lydprøver og informasjonsarbeid.

Rom og utstyrsrammer

Følgjande rom- og utstyrsrammer kan tilråddast for å oppfylle læringsmåla:

- Små, mellomstore og store undervisnings-/ ensemblerom med ventilasjon og god takhøgde.
- Romma bør ha god lydisolering og akustikk for å sikre gode undervisnings- og læringsmiljø.
- Musikkavspjelingsutstyr med god lyd kvalitet må vere lett tilgjengeleg.
- Tilgang til datautstyr og programvare, trådløst nett og skrivar.
- Høvelege lager/rom for oppbevaring av instrument og anna utstyr.
- Kulturskulen må gi lærarane tilgang til aktuelt notemateriell.

3.3.3 Fagplan visuell kunst

Visuell kunst i kulturskolen

Det visuelle kunstfeltet i kulturskolen er vidt og dekkjer mange ulike uttrykksmåtar og spesialiserte fagfelt. Møte med kunstnariske verkemiddel som materiale, reiskapar, teknikkar og ei inspirerende undervisning vil gi elevane mogelegheiter til å utvikle evnene sine. Fantasi og den kreative flyten blir stimulert. Saman med skjerpa blikk og utprøvande hand medverkar dette til å forme identiteten hjå den enkelte.

I det visuelle uttrykket kan elevane tenkje noko som var utenkt, sjå noko som var usett og seie noko som var usagt. Slik kan læraren styrke både læringsprosessar og tilknytning til omgivnader, medmenneske og natur. Gjennom individuelle og kollektive prosessar skal elevane også tileigne seg estetiske erfaringar i møte med samtidskunst og kunst frå tidlegare tider.

Det visuelle mennesket

Alle menneske er fødde med grunnleggjande evne og vilje til å uttrykkje seg visuelt. Verkelegheita set få grenser for fantasien og førestellingsevna hjå born. Det er eit viktig mål å halde ved like og utvikle denne ibuande skapargleda.

Visuell kunst høyrer til den store kulturfellesskapen samtidig som det representerer eit individuelt og personleg uttrykk for det å vere menneske i ei gitt tid. I ting, mønster og materialbruk kan vi lese korleis kulturar har utvikla seg. Verdsarven og kulturarven viser dette, dei er globale berarar av dynamikken mellom skaping og gjensking. Gjennom å dele og samarbeide vil born og unge få tilgang til det viktige dannelsingsprosjektet som opplæring i visuell kunst kan vere. Med mål om å skape, femne og inkludere vil dette også opne rommet for yringsfridom.

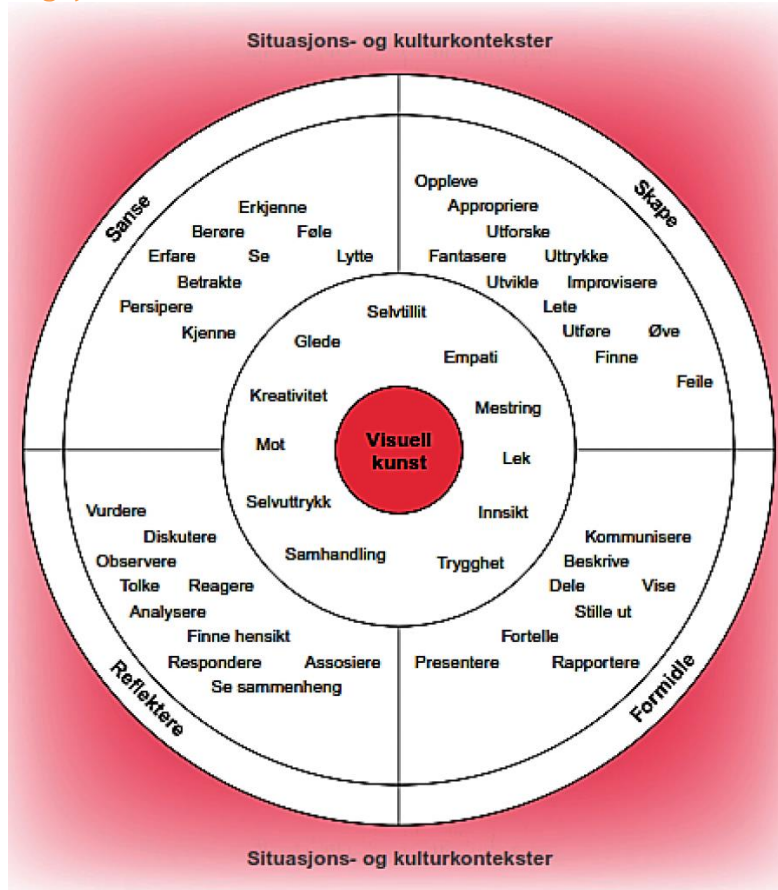
Overordna mål

Gjennom arbeidet med visuell kunst skal elevane:

- utvikle uttrykksevne, formsans og kunstfaglege ferdigheiter,
- utvikle den ibuande skapargleda og oppleve meistring,
- utvide perspektivet sitt og kulturforståinga si gjennom utforsking av fortid, notid og framtid,
- utvikle evne til kommunikasjon, analyse og refleksjon i eit lærings- og arbeidsfellesskap
- få høve til fordjuping som kan danne grunnlag for høgare utdanning i visuell kunst,
- bli ressurspersonar som bidrar til eit levande lokalmiljø.

Faghjul

Den yteste sirkelen viser fire overordna handlingar i faget: skape, formidle, reflektere og sanse. Den nest yteste sirkelen viser ei ”verktøykasse” som rommar dei aktivitetane som ein tar i bruk for å gjere det visuelle kunstområdet tilgjengeleg for elevane. Ved å dreie det yteste hjulet kan ein få fram nye kombinasjonar av handlingar og aktivitetar. Den nest innarste sirkelen viser grunnleggjande verdiar som kan utviklast gjennom musikkopplæringa.

Læringsmål

Læringsmåla er generelle på tvers av dei spesifikke fagområda/teknikkane innanfor det visuelle kunstområdet. Målet er at elevane vil kome djupt ned i handlingsområda skape, formidle, reflektere og sanse. Innhaldet i undervisninga skal bidra til å utvikle handverksmessig og kunstnarisk kvalitet, kreativitet, sjølvstende og kritisk tenking.

Instruksjon og rettleiing går føre seg i grupper og individuelt.

Forventningar til læraren:

- legg til rette for god fagleg progresjon og kontinuitet,
- stimulerer det personlege uttrykket til eleven og formidling,
- lærer elevane å iakta og bearbeide sanseintrykk,
- stimulerer oppleving og skaparglede,
- legg til rette for reflekterte samtalar og utvikling av sjølvinnsikt,
- vurderer både prosess og produkt saman med elevane,
- legg til rette for erfaring med visningar og presentasjonar på ulike arenaer,

- er fagleg rollemodell, arbeidsleiar, kulturformidlar og inspirator,
- legg til rette for godt arbeidsfellesskap og skaper eit godt sosialt miljø.

Læringsmål

Eleven:

- meistrar fagspesifikke basisferdigheiter i ulike teknikkar, former, materiale og uttrykk,
- har tileigna seg eit breitt spekter av materialkunnskap,
- har deltatt i skapande prosessar frå idé til produkt,
- har utvikla kritisk sans, grundigheit og tolmod,
- har tileigna seg ein nødvendig omgreps- og analysereiskap for å analysere, tolke og samtale om visuelle uttrykk,
- deler erfaringar med medelevar,
- gjer avtala førebuing til undervisningsøkter,
- har sett kunstutstillingar og kan samtale om desse.

Innhald

Innhaldet i visuell kunst handlar om undervisningas kva, knytt opp mot dei ulike fagområda/teknikkane. Visuell kunst spenner over ei rekkje ulike tema, arbeidsområde, fagfelt og fag som dels står fram som eigne einingar, dels glir over i kvarandre og dels er felles, overordna tema. Innhaldet i undervisninga kan hentast frå heile dette breie feltet og organiserast på mange ulike måtar.

Døme på grupper av innhaldskomponentar med forslag til praktisk bruk:

- Strek og flate: teikning, radering, broderi.
- Farge og tekstur: måling, foto, video, glasurar, lys.
- Komposisjon, struktur og taktilitet: collage, linosnitt, vev, tekstil, toving.
- Tid og rom: stadspesifikk kunst, lydkunst.
- Sjå/persepsjon: kroki, perspektiv, bilderom, stilleben.
- Tredimensjonal form: modellere, støype, byggje.
- Form og funksjon: design/redesign, lage bruksting, utsmykking, scenografi, arkitektur, digital kunst.
- Form og innhald: konseptkunst, teikning, måling, skulptur, performance.
- Abstraksjon og forenkling: skulptur, animasjon, teikneserie.
- Finne formål og sjå samanhengar: observere, analysere, assosiere.
- Teknikk-/verktøy-/materialbruk: utvikle og øve handlag, blande farge, redigere video, papirarbeid, mosaikk, tre, glas, metall.

Andre emne i visuell kunst som er sentrale for den skapande/utøvande aktiviteten:

- Teori om form og farge,
- Komposisjonslære,
- Materialkunnskap,
- Kunnskap om verktøy,
- Kunsthistoriske emne,

- Økologi og berekraft i materiale,
- Kunst i det offentlege rom,
- Bruk og integrering av teknologi.

Arbeidsformer og organisering

Arbeidsformer

Arbeidsformer handlar om undervisningas korleis, kva læringsaktivitetar som blir tatt i bruk. Generelt bør arbeidsformene i visuell kunst vere like allsidige og leikande som faget sjølv er – men også disiplinerte og målretta. Læraren bør ha eit breitt spekter av metodar og arbeidsformer for å leggje til rette for læring for ulike elevar og elevgrupper. Variasjon er ein nøkkel til læring.

For å realisere visuell kunst vil læringshandlingane i faghjulet: skape, formidle, reflektere og sansse, stå sentralt på tvers av emna og gi idear og føringar for å leggje til rette opplæringa.

Skape

Det skapande mennesket står i sentrum. Å skape er den mest grunnleggjande kompetansen eleven skal tileigne seg, og mykje tid må setjast av til dette. Skapande prosessar kan starte med inntrykk, tankar og idear, halde fram med konkrete forslag og skissearbeid, vidare med eksperimentering og utprøving mot eit individuelt eller eit felles uttrykk. Gjennom prosessane vil elevane gjere erfaringar med mange uttrykksmiddel og teknikkar og lære å bruke reiskapar, verktøy og utstyr på ein formålstenleg måte.

Å sette sine egne mål for arbeidet er viktig og vil auke motivasjonen til elevane. Modellering er eit høveleg verkemiddel som føreset tett rettleiing. Imitasjon av kunstverk er ein anerkjent teknikk for å øve praktiske ferdigheiter og evna til å iaktta. Å tolke, eller appropriere, andre sine kunstverk, som får ny form og/eller nytt innhald, inneber både gjenskaping og nyskaping.

Re-design er å gi ny mening, til dømes til «verdilaust» materiale som plastemballasje og rak, avlagde klede, loppefunn og instrument. Elevane finn nye estetiske uttrykk eller en ny funksjon.

Formidle

Å produsere utstillingar/visningar er både eit mål og ei arbeidsform i faget. Gjennom små og større utstillingar kan læraren leggje til rette for varierte elevarbeid som viser mangfaldet i faget. Ved å involvere elevane i rigging, annonsering, invitasjonar, sal og marknadsføring vil dei få innsikt i ein heilskapleg prosess.

Reflektere

Læringsssituasjonen innbyr til ein prosess der eleven sine individuelle tolkingar, undring, assosiasjonar, intensjonar og fabulering rundt egne og medelevane sine uttrykk spelar ei vesentleg rolle. Gjennom slike samtalar lærer elevane å verbalisere. Dette må kombinerast med analyse og tolking av profesjonelle kunstuttrykk for å forstå budskap, meningsinnhald, perspektiv og symbolikk.

Å kunne vurdere kvalitet er viktig for den faglege utviklinga til eleven.

Sanse

Taktile erfaringar. Å relatere syn til hand, å kunne ta på og kjenne overflater, temperatur, storleik og stofflegheit, er døme på taktile erfaringar. Kroppslege erfaringar og persepsjon. Å vere i eit rom gir erfaringar med avstand, forhold mellom storleikar, nærleik og materialitet.

Å finne fram til eit personleg uttrykk. Gjennom å vere merksam på kva eleven vil uttrykkje og i kva form, kan læraren medverke til at eleven oppnår meistring og flyt.

Sjølvinnsikt. Eleven skal bli kjent med eigne kjensler/reaksjonar, gi og ta mot konstruktiv kritikk. Dette inneber mellom anna å lære, å yte motstand og å takle motgang i materiale, teknikk, idéutforming og gjennomføring.

Organisering

Undervisninga blir organisert i grupper med ulik storleik. Talet på elevar i gruppa kan variere med innhaldet i undervisninga og med alder og modningsnivå på elevane, med erfaringar og sosiale relasjonar.

Undervisningsmengde. Opplæringa bør gå føre seg kvar veke, med aldersinndelt og/eller nivådelte undervisning i grupper. Kor lang kvar undervisningsøkt bør vere, vil vere avhengig av alderen på elevane, talet på elevar i gruppa og ferdigheitsnivået til elevane.

Visuelle kunstoffag blir gjort godt synlege gjennom utstillingar i det offentlege rom: i rådhus, i Meland Aktiv, i Galleri Rustica, på biblioteket, i kyrkja, på festivalar og på utdanningsinstitusjonar. Dette løftar faget inn på samfunnsarenaen, gir elevane anerkjenning og stimulerer til vidare innsats og vekst. Elevar i visuelle kunstoffag ved kulturskulen er naturlege aktørar på lokale kulturmønstringar.

Vurdering for læring

Vurdering er ein viktig del av læringsarbeidet. Formålet med vurdering er den personlege og kunstnariske veksten til eleven. Eleven skal vurderast på bakgrunn av kor moden han eller ho er i faget. I visuell kunst er prosessen vel så viktig som resultatet. Vilje og evne til utprøving, til å gå djupt inn i stoffet og å vere open for ny kunnskap, er viktig.

Elevane sine føresetnader for å lære kan styrkjast dersom dei:

- forstår kva dei skal lære og kva som er venta av dei,
- får tilbakemeldingar som fortel dei om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen,
- får positive råd om korleis dei kan bli betre,
- er involverte i eige læringsarbeid gjennom mellom anna å vurdere eige arbeid og eiga utvikling (udir.no, 2014).

Lokale og utstyr

Undervisnings- og arbeidsrom

Det er ønskeleg for visuell kunst å ha lokalitetar som er reserverte for faget slik at det er lett å ta opp igjen arbeid som strekkjer seg over tid, dette er noko kulturskulen må arbeide for – men og i dei tilfella der undervisninga av ulike omsyn blir lagt i grunnskulen, må undervisningsromma vere innreidde med tanke på eigenarten til og utstyrbehova i opplæringa.

For å oppfylle læringsmåla er følgjande rom- og utstyrssrammer ein rettleiande mal for undervisning:

- Lokale med god takhøgde, god ventilasjon, godt lys og vask.
- I tilfelle av sambruk med grunnskule er det kunst- og handverksrommet som bør brukast. Der vil lærarane og elevane ved kulturskulen ha behov for eigen lagringsplass til materiale og oppbevaring av arbeid.
- Gode mogelegheiter til tørke og lagring av elevarbeid.
- Høveleg lagerrom for materiale i tilknytning til undervisningsrommet.
- Eit grunnleggjande utstyrssortiment: keramikkovn, trykkpresse, høvelbenk osv. skal vere tilgjengeleg dersom aktiviteten er avhengig av det.
- Tilgang til nettbrett, datamaskinar og programvare, trådløst nett og skrivar.
- Låsbare skap.

Utstyrssortimentet bør tilpassast fagtilbodet ved den lokale kulturskulen

Visningsarenaer

Visningsarenaer for visuell kunst er svært viktig og alle elevar, utan omsyn til nivå eller alder, bør kvart skuleår få stille ut eller presentere nokre av arbeida sine for eit publikum. Det må leggjast vekt på å finne gode utstillingsarenaer både på skulen, i ulike offentlege rom, på bibliotek eller av og til i eit bestemt utelandskap.

Utstyr og materiell

Dei kunstnariske resultata vil vere avhengige av materiell, reiskap og utstyr av god kvalitet. Innkjøp av utstyr og materiell er ei fagleg oppgåve og ein sentral del av undervisningsplanlegginga. Kompetansen til læraren er avgjerande når det gjeld å velje ut og kjøpe inn utstyr og materiell, og dette må planleggjast på lang sikt.

3.3.4 Fagplan teater

Teater i kulturskulen

Teater i kulturskulen omfattar dramapedagogiske prosessar, arbeid med roller, situasjonar og teaterproduksjon. Gjennom teaterfaglege arbeids- og uttrykksformer skal elevane utvikle kompetanse i å utøve, formidle, skape, oppleve og reflektere. Teaterscena skaper gode vilkår for at ungdomane kan utfalde seg. Gjennom teater som kollektiv kunstart lærer elevane å reflektere over merksemd som er retta mot individet, forventningspress og forbilde. Samhandling er grunnleggjande i alle delar av teaterprosessane.

Å spele teater handlar og om å konstruere seg som individ og utvikle personleg uttrykk som aktør gjennom å formidle ei rolle, ein situasjon, ei forteljing. Elevane får ta stilling til etiske

spørsmål og utviklar kritisk refleksjon. Både inntrykk, uttrykk og forståing vil utviklast og bli rikare i teaterfellesskapet.

Teater og læring

Leik er ei viktig læringsform i teater. Både skodespelaren og barnet leiker med tid, rom, roller og objekt. Leik er å samhandle og forstå gjennom utfolding av kroppen, stemma, sansane, kjenslene og fantasien. Leik er «å late som om» ein er ein annan, på ein annan stad, i ei anna tid, i ein annan samanheng. Skodespelarkunst byggjer med andre ord på same sansebaserte utforskning og utfolding som barn kjenner gjennom leiken.

Teater som scenekunst

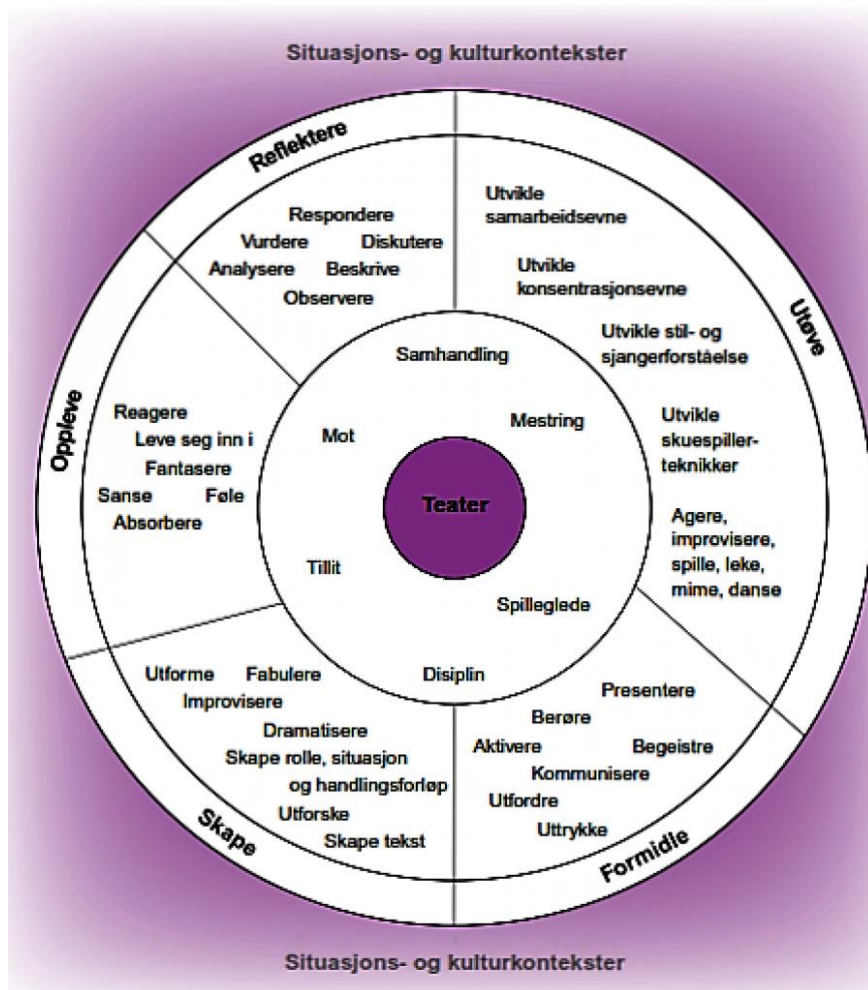
Teater i kulturskulen er forankra i teater som scenekunst. Kunstarten har ei rik historie som spegel, kommentator og kritikar av makt, levekår, styresett, natur, religion og kultur gjennom ulike tidsepokar. Gjennom tallause kombinasjonar av kropp, stemme, rørsle, rom og tekst har menneske omskapt dette til symbolske, performative uttrykk.

Overordna mål

Gjennom arbeidet med teater skal elevane:

- utvikle uttrykksevne, formsans og ferdigheiter i å agere,
- kunne ta i bruk teater som kommunikasjonsmiddel,
- oppleve meistringsglede og positiv eigenutvikling,
- utvikle evne til kritisk tenking, empati og lagspel,
- utvikle evne til å utforske fortid, notid og framtid,
- få moglegheiter til fordjuping som kan danne grunnlag for høgare utdanning i teater,
- bli ressurspersonar som bidrar til eit levande kulturliv.

Faghjul

Faghjulet viser moglegeheiter og potensial i teaterfaget. Den yste sirkelen viser fem overordna handlingar i faget: utøve, formidle, skape, oppleve og reflektere. Den nest yste sirkelen viser ei ”verktøykasse” som rommar dei aktivitetane som ein tar i bruk for å gjere teaterfaget tilgjengeleg for elevane. Gjennom å dreie det yste hjulet kan ein få fram nye kombinasjonar av handlingar og aktivitetar. Den nest innarste sirkelen viser grunnleggjande verdiar som kan utviklast gjennom teateropplæringa.

Læringsmål og utviklingsfasar

Forventningar til læraren:

- legg til rette for systematisk trening i å utvikle fagspesifikke basisferdigheiter samstundes som han legg vekt på samspelet mellom å øve, skape, formidle og reflektere,
- skaper eit læringsmiljø som er prega av meistring, trivsel, tryggleik, samarbeid, samhandling og fellesskap,
- skaper gode formidlingsopplevingar,
- legg vekt på speleteknikkar og improvisasjonsmetodar i skodespel,
- styrker relasjonar og identitet i ensemblet,
- lar elevane møte eit breitt og allsidig repertoar av sjangrar, former og spelestilar,
- stimulerer indre motivasjon, engasjement og arbeidsdisiplin hjå eleven.

Læringsmål:

Eleven:

- meistrer ferdigheiter i spel, med kropp og stemme,
- improviserer fram roller, situasjonar, handlingsforløp og stemningar,
- bruker kropp og stemme som verktøy for å uttrykkje eit spekter av fenomenen,
- vert kjend med samlande oppvarmingsøvingar og leikar,
- trener evna til å vere merksam og til å iaktta, til fantasi og førestellingsevne,
- er medviten om kvalitet på rørsler (rask/sakte, stor/liten, tett/spreidd, stor/liten muskelmotstand),
- kjenner grunnleggjande prinsipp for samspel (akseptere og lytte),
- har gjennom dramaleik fått erfare gruppa som eit skapande ensemble,
- kjenner sentrale dramafaglege omgrep,
- utviklar disiplin og god øvingskultur,
- ser teaterframsyningar saman med andre elevar og kan samtale om desse,
- får erfaring med ulike sjangrar, formuttrykk og spelestilar,
- er godt førebudd til undervisninga gjennom kontinuerleg heimearbeid, er positiv og motivert i teaterøvinga og viser god prøvekultur.

Innhald

Innhaldet handlar om undervisningas kva, om ulike teatertradisjonar, sceniske sjangrar og uttrykk. Elevane bør arbeide med eit breitt utval av sjangrar, former og skapande teaterarbeid. Å formidle teater er både eit mål og eit innhald. Det omfattar erfaring med fasar og framdrift i prøveprosessen, mot i scenisk kommunikasjon, speleglede og evne til å vekkje kjensler.

Improvisasjon er både eit innhald og ei grunnleggjande arbeidsform i teaterfaget. Ulike måtar å bruke improvisasjon på kan vere hovudemne i ein kort periode eller ei sentral arbeidsform i teaterproduksjon.

Elevane skaper teater gjennom improvisasjon med utgangspunkt i:

- tekst/tekstbaserte metodar. Volum, språk og tematikk blir lagt til rette for ulike aldrar.
- kropp/fysiske metodar. Tilpassa opplæring, individuelt og i fellesskap.
- tema/dokument/materiale. Gruppeprosessar og prosjektbasert teater.

Dramaøvingar og leikar. Ein viktig del av innhaldet i teateropplæringa er dramaøvingar og leikar som trenar konsentrasjon og fantasi og rettar merksemda mot sansane, kroppen, rommet og gruppa. Grunnlaget for dramaleiken er anten roller/situasjonar eller ulike typar impulsmateriale som objekt, kostyme, musikk og bilde. Elevane improviserer med kropp og stemme i ei leikande form.

Skodespelarteknikkar er eit sentralt innhald i utøvinga av faget. Elevane bør trenast i eit breitt utval av roller, situasjonar og forløp. Uttrykk som ligg i stemme, bruk av stemme, stemmeoppvarming og artikulasjon er andre sentrale emne. Stil og sjangerforståing er vesentlege moment i utøvinga av ulike typar teater og tradisjonar. Mime som uttrykksform demonstrerer kor viktig kroppsspråket er i all kommunikasjon. Improvisasjon og analyse av

tekstar styrker utøvinga av rolle, situasjon og forløp. Rommet er eit viktig element i innhaldet i faget gjennom rørsle og bruk av sceneelement, som må knytast til utøvinga.

Teaterproduksjon. Fagområda kostyme, maske, rekvisitt og sminke har ein sentral plass i teaterproduksjon.

Elevane må stimulerast til refleksjon og kritisk tenking, til å stille spørsmål og verbalisere og til å sjå den verdien teateret har for mennesket.

Arbeidsformer og organisering

Arbeidsformer

Arbeidsformer handlar om undervisningas korleis, om metodar og læringsaktivitetar. For å realisere teaterfaget vil faghjulet med læringshandlingane utøve, formidle, skape, oppleve og reflektere stå sentralt på tvers av utviklingsfasane til elevane og gi føringar og idear til teateropplæringa.

Undervisninga i teaterfag går gjerne føre seg i to hovudformer:

- 1) Undervisning kvar veke der hovudvekta ligg på praktisk arbeid og trening i arbeids- og uttrykksformene i teaterfaget. Etablering av god gruppedynamikk der både den enkelte og gruppa bidrar til konstruktiv læring, er sentralt.
- 2) Teaterproduksjon, der eleven får erfaring med å vere del av eit skapande, produserande og formidlande fellesskap. Læraren fungerer gjennomgåande som rettleiar og pedagog i opplæringa. I ein produksjon fungerer læraren og som regissør. Elevmedverknad bør vere eit siktemål, der elevane skaper innhaldet ut frå visse rammer.

Organisering

Undervisninga blir organisert i grupper med ulik storleik. Talet på elevar i gruppa kan variere med innhaldet i undervisninga og med alder og modningsnivå på elevane, med erfaringar og sosiale relasjonar.

Undervisningsmengde. Opplæringa bør gå føre seg kvar veke, med aldersinndelt og/eller nivådelte undervisning i grupper. Kor lang kvar undervisningsøkt bør vere, vil vere avhengig av alderen på elevane, talet på elevar i gruppa og ferdigheitsnivået til elevane.

Teaterfaget treng fleksibilitet i timeplanen mellom undervisningstid kvar veke og produksjonsfasar. Arbeidet blir gjerne intensivert i slutten av ein produksjonsperiode. Tidleg nok informasjon om dette til foreldre/føresette er viktig.

Vurdering for læring

Vurdering er ein viktig del av læringsarbeidet. Alle elevar har behov for å bli sett og få konkrete tilbakemeldingar som støttar progresjon og utvikling. Formålet med vurdering for læring er at ho skal vere individtilpassa og støtte opp om den personlege og kunstnariske utviklinga til eleven.

Elevane sine føresetnader for å lære kan styrkjast dersom dei

- forstår kva dei skal lære og kva som er venta av dei,
- får tilbakemeldingar som fortel dei om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen,
- får positive råd om korleis dei kan bli betre,
- er involverte i eige læringsarbeid gjennom mellom anna å vurdere eige arbeid og eiga utvikling (udir.no, 2014).

Lokale og utstyr

Teateropplæringa treng tilrettelagde rom ut frå utstyrsbehovet som faget har og eigenarten som teaterfag, kultursalen i Meland Aktiv med scene, sceneteippe og baketeippe, scenelys, prosjektør og lerret er eit døme på eit godt undervisningsrom. Undervisningsromma må vere tilrettelagde for kulturskuleundervisninga og innebere minst mogeleg rigging – dette gjeld og evt. undervisning på grunnskulane.

Framsyningsarenaer

Framsyningsdeltaking er ein viktig del av elevane si læring og kunstnariske utvikling. Alle, utan omsyn til alder, nivå og fase, skal fleire gonger i året få tilbod om å få framføre teater for eit publikum. Arenaene kan vere undervisningsrom i Meland Aktiv, , eksterne offentlege rom som rådhuset eller på grunnskulane i kommunen, kulturhus, ungdomshus, lagshus, bedehus eller høvelege utescener. Større framsyningar krev personalressursar til rigging, kulissar, sminking, lyd/lys og informasjonsarbeid.

Rom og utstyrsrammer

Følgjande rom- og utstyrsrammer tilrådest for å oppfylle læringsmåla:

- Undervisningsrom med tilgang på scene, sceneteippe og baketeippe, lys, kostyme og kulissar.
- Musikkavspelingsutstyr med god lyd kvalitet må vere lett tilgjengeleg.
- Kamera (iPad) og prosjektør.
- Tilgang til datautstyr og programvare, trådløst nett og skrivar.
- Høvelege lager/rom for oppbevaring av utstyr.